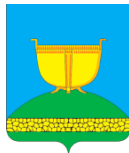

**СОВЕТ ЧЕРНЫШЕВСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
ВЫСОКОГОРСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН**
422710, Высокогорский район РТ,
д. Чернышевка, ул. Клубная, 1

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БИЕКТАУ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ЧЕРНЫШЕВКА АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ
СОВЕТЫ**
422710, ТР Биектау районы,
Чернышевка авылы, Клубная ур., 1

Тел./факс: +7(84365) 73-5-05, e-mail: Chern.Vsg@tatar.ru

РЕШЕНИЕ

КАРАР

«17» сентябрь 2014г.

№ 4

Муниципаль берәмлек уставы проекты турында «Чернышевка авыл жирлеге муниципаль районы Татарстан Республикасы»

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законнар, "Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында" 2004 елның 28 июлдәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге муниципаль берәмлеге Уставының 86,87 статьясы, муниципаль берәмлек территориясендә Чернышевка авыл жирлеге муниципаль берәмлеге территориясендә халык алдында тыңлаулар оештыру һәм үткөрү тәртибе турындагы Нигезләмә нигезендә Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге муниципаль берәмлеге Уставының 86,87 статьясы,, Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советының 2009 елның 16 маендагы 86/12 номерлы карары белән расланган (2013 елның 1 июлдәге 142 номерлы үзгәрешләр белән) Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советы

КАРАР ИТТЕ:

1. «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы проекты (1 нче кушымта) хупларга.
2. «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы проекты буенча ачык тыңлаулар үткәргә.
3. Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге " муниципаль берәмлеге Уставы проектына гражданнар тәкъдимнәрен исәпкә алу тәртибен раслау (2 нче кушымта).
4. «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы проекты турында фикер алышуда гражданнарның катнашу тәртибен раслау (3 нче кушымта).

5. Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген Советының «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген муниципаль берәмлеген Уставы проекты турында» гы карары проекты буенча гавами тыңлаулар үткәру тәртибен раслау (№4 кушымта)

6. Билгеләу:

а) ачык тыңлауларны үткәру датасы – 2015 елның 5 октябрен.

б) ачык тыңлаулар үткәру вакыты - 10.00 сәгатен.

в) үткәру урыны – Чернышевка авыл мәдәният йорты. адрес: Чернышевка авылы, Клуб ур., 1 йорт, аның буенча фикер алышына торган мәсьәлә буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр бирелә, ачык тыңлауларда катнашу өчен гаризалар бирелә (эш көннәрендә – 8.00 дән 17.00 гә кадәр).

г) ачык тыңлауларда катнашу хокукы белән гаризалар бирү вакыты чыгышлар-2015 елның 3 октябренә кадәр (884365)73-505 телефоны/факс буенча.

д) Устав проекты буенча гражданнар тарафыннан искәрмәләр һәм тәкъдимнәр кабул ителә торган Сроқ – 2015 елның 03 октябренә кадәр (884365) 73-505 телефоны/факс буенча, Чернышевка авылы, Клубная урамы, 1 йорт адресы буенча.

7. Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген башкарма комитеты «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген» муниципаль берәмлеген Уставы проекты буенча ачык тыңлаулар әзерләргә һәм үткәрергә тиеш.

8. 2015 елның 21 сентябренә кадәр әлеген карарны һәм аңа кушымталарны Чернышевка авыл жирлеген территориясендә, Биектау муниципаль районының Чернышевка авыл жирлеген карамагында булган биналарда махсус жиһазландырылган стендларда игълан итәргә кирәк.

9. Әлеген карар халыкка игълан ителгән көннән үз көченә керә дип билгеләргә.

10. Әлеген карарның үтәләшен контрольдә тотам

Чернышевка авыл жирлеген башлыгы
Биектау муниципаль районы Башлыгы

Ф. Г. Нигъмәтжанов

1 нче кушымта
Чернышевский Советы карары буенча
Биектау авыл жирлеген Зәй муниципаль
районы 2015 елның 17 сентябрен, № 4

Гомуми нигезлэмэләр

1 Статья 1. «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегенә исеме һәм хокукый статусы

1. «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының Чернышевка авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегенә авыл жирлегенә статусы бирелде.

2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме – «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының Чернышевка авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегенә (алга таба-текст буенча-авыл жирлегенә).

3. Чернышевка авыл жирлегенә Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы составына керә.

Статья 2. Жирлекнең территорияль төзелеше

1. Жирлек территориясенең составына Чернышевка, Шушары, Яңа Мамонино, Иске Тура, Ивановка, Каймар авыллары керә.

2. Жирлекнең административ үзәгенә булып Чернышевка авылы тора.

3. Жирлек чикләренә «Биектау муниципаль районы «муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренә территорияләренә чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 20 – ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.

4. Жирлек территориясенең составына милек рәвешләренә һәм максатчан билгеләнешенә карамастан, жирләр керә. Муниципаль берәмлекнең гомуми мәйданы 4914,7 га тәшкил итә.

5. Жирлек чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору, жирлек халкының фикерен исәпкә алып, законнарда билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы законы белән гамәлгә ашырыла.

Мәкалә 3. Жирлекнең рәсми символлары

1. Федераль законнар һәм геральдик кагыйдәләр нигезендә авыл жирлегенә тарихи, мәдәни, милли һәм башка жирле традицияләренә, үзенчәлекләренә чагылдыручы рәсми символларны билгеләргә хокуклы.

2. Символларны раслау, тасвирлау һәм аларны рәсми куллану тәртибенең жирлек Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

Мәкалә 4. Жирлекнең жирле үзидарә

Жирлектә жирле үзидарә-Россия Федерациясенең Конституциясендә, Татарстан Республикасы Конституциясендә, федераль законнарда билгеләнгән чикләрдә, шулай ук федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очрақларда халыкның турыдан-туры һәм (яисә) жирле әһәмияттәге

мәсьәләләрне турыдан-туры һәм (яисә) жирле үзидарә органнары аша, тарихи һәм башка жирле традицияләрне исәпкә алып, халык мәнфәгатьләреннән чыгып мөстәкыйль һәм үз жаваплылыгында хәл итүне тәэмин итә торган үз хакимиятен халык тарафыннан гамәлгә ашыру рәвеше.

5 Статья. Жирле үзидарәнәң хокукый нигезе

Жирле үзидарәнәң хокукый нигезен халыкара хокукның гомуми танылган принципнары һәм нормалары, Россия Федерациясә халыкара шартнамәләре, Россия Федерациясә Конституциясә, федераль конституциячел законнар, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәнә оештыруның гомуми принципнары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясенәң шулар нигезендә чыгарыла торган башка федераль законнар (Россия Федерациясә Президенты указлары һәм боерыклары, Россия Федерациясә Хөкүмәтә карарлары һәм боерыклары, Россия Федерациясә Президенты указлары һәм боерыклары, Россия, федераль башкарма хакимият органнарының башка норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары, әлегә Устав, жирле референдумнарда һәм гражданнар жыеннарында кабул ителгән карарлар, башка муниципаль хокукый актлар.

Мәкалә 6. Жирле үзидарәнә гамәлгә ашыруга гражданнарның хокуклары

1. Россия Федерациясә гражданнары, даими яисә нигездә жирлек территориясендә яшәүчә гражданнар, жирле референдумда, муниципаль сайлауларда, турыдан-туры ихтыяр белдерүнең бүтән рәвешләре аша, шулай ук жирлекнең сайлау һәм башка жирле үзидарә органнары аша жирле үзидарәгә хокукларын гамәлгә ашыралар.

2. Гражданнар жирле үзидарәнә гамәлгә ашыруга турыдан-туры, шулай ук үз вәкилләре аша женесе, расасы, милләте, теле, чыгышы, мөлкәти һәм вазифаи хәле, дингә, инануларына, жәмәгать берләшмәләренә каравына бәйсез рәвештә тигез хокуклы. Жирлек территориясендә даими яки нигездә яшәүчә чит ил гражданнары жирле үзидарәнә гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенәң халыкара килешүләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.

3. Гражданнар турыдан-туры жирле үзидарә органнарына һәм жирле үзидарәнәң вазыйфаи затларына мөрәжәгать итәргә, жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылучы документлар һәм материаллар белән танышу, шулай ук, әгәр законда башкача каралмаган булса, гражданнар тарафыннан жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында башка тулы һәм дөрәс мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

5. Жирлекнең жирле үзидарэ органнары массакүләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән гражданнарға жирлек һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хужалык эше, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр челтәрен үстерү, социаль ташламалар, жәмәгать тәртибен саклауның торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында даими рәвештә хәбәр итәләр.

6. Гражданнар, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, судта жирле үзидарэ органнарының һәм вазыйфаи затларының карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмауларына) шикаять бирергә хокуклы.

7 Статья. Жирлекнең жирле үзидарэ органнары структурасы

1. Жирлекнең жирле үзидарэ органнары структурасына жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлекнең башкарма комитеты һәм Устав нигезендә төзелә торган башка жирле үзидарэ органнары керә. 2. Жирлекнең жирле үзидарэ органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

II БҮЛЕК. ЖИРЛЕКНЕҢ ЖИРЛЕ ӘҢӘМИЯТТӘГЕ МӘСЬӘЛӘЛӘРЕ

Мәкалә 8. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Авыл жирлегенең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә::

1) жирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, жирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;;

2) жирлекнең жирле салымнарын һәм жыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару;;

3) жирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәтенә ия булу, аннан файдалану һәм эш итү;

4) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә беренчел янғын куркынычсызлыгы чараларын тәэмин итү;

5) жирлек халкын элемтә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;;

б) жирлек халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү һәм ял оештыру өчен шартлар тудыру;;

7) Жирлек территориясендә физик культура һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар булдыру, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндрерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;;

8) жирлекнең архив фондларын формалаштыру;

9) жирлек территориясен төзекләндрерү кагыйдәләрен раслау, шул исәптән алар урнашкан биналарны (торак йортларны да кертеп), корылмаларны һәм жир

кишәрлекләрен карап тоту, тиешле Биналарның һәм корылмаларның фасадларын һәм коймаларын тышкы кыяфәтенә карата таләпләрне, аларны төзекләндерү эшләре исемлеген һәм аларны үтәүнең вакыт-вакытын билгеләү; биналарның (биналарның) һәм корылмаларның тирә-юнь территорияләрен төзекләндерүдә катнашу тәртибен билгеләү;; жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру (урамнарны яктырту, территорияләрне яшелләндерү, урам исемнәре һәм йорт номерлары язылган күрсәткечләр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту);

10) адреслау объектларына адреслар бирү, үзгәртү, юкка чыгару урам-юл челтәре элементларына (федераль эһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципаль эһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле эһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый атамаларны үзгәртү, юкка чыгару, мәгълүматны Дәүләт адреслы реестрында урнаштыру;

11) авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшкүарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру.;

12) жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләр чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

13) жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;

14) көнкүреш калдыкларын һәм чүп-чар жыюны һәм чыгаруны оештыру; (01.01.2016 елдан үз көчен югалта);

15) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту;

16) каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнашу;

17) жирлек чикләрендә халыкны су белән тәмин итү, ташландык суларны агызу, халыкны ягулык белән тәмин итүне оештыру, Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә;

18) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә жирле эһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегенә;

19) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларны социаль һәм мәдәни адаптацияләүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру.;

20) жирлек халкының массакүләм ял итү өчен шартлар тудыру һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр бие полсаларына иреккә үтеп керүен тәмин итү.

9 Статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнарының жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итүгә хокуклары

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары түбәндәгеләргә хокуклы::

- 1) жирлек музейларын булдыру;
- 2) жирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;
- 3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнашу;
- 4) жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни мохтариятләрнең хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;;
- 5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә ярдәм итү һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;;
- 6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзерләү чараларын оештыруда һәм тормышка ашыруда катнашу;
- 7) муниципаль Янгын сагы булдыру;
- 8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
- 9) кеше хокукларын тәмин итүгә жәмәгать контролен һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтүне гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтчелек комиссияләренә ярдәм күрсәтү.;
- 10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәгә 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү.;
- 11) федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү сыйфатын бәйсез бәяләүне үткәрүне оештыру өчен шартлар тудыру.;
- 12) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданның муниципаль торак фондыннан торак урыннары бирү.
- 13) жирлек территориясендә яшәүче сукбай хайваннарны тоту һәм тоту чараларын гамәлгә ашыру.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләренә хәл итәргә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган башка дүләт вәкаләтләрне гамәлгә ашыруда катнашырга, әгәр федераль законнарда каралса, шулай ук башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары компетенциясенә карамаган башка мәсьәләләренә хәл итәргә хокуклы, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән үз компетенцияләреннән төшереп калдырылмаган дүләт хакимияте органнары, жирлек бюджеты керемнәре, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм түләүләрнең өстәмә нормативлары буенча салым керемнәреннән тыш, жирлек бюджеты керемнәре исәбенә керә.

10 Статъя. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләре

1. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү максатларында жирлекнең жирле үзидарә органнары түбәндәге вәкаләтләргә ия::

1) Уставны кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту, муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару;

2) жирлекнең рәсми символларын билгеләү;;

3) жирлекнең муниципаль предприятиеләрен һәм учреждениеләрен төзү, жирлекнең муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанс ягыннан тәмин итү һәм жирлекнең бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләре тарафыннан муниципаль заданиене үтәүне финанс ягыннан тәмин итү, шулай ук жирлекнең муниципаль ихтыяжларын тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алуны гамәлгә ашыру.;

4) Әгәр федераль законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль предприятиеләр һәм жирлек учреждениеләре тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә һәм муниципаль предприятиеләр һәм жирлек учреждениеләре тарафыннан башкарыла торган эшләргә тарифларны билгеләү;;

5)»жылылык белән тәмин итү турында " 2010 елның 27 июлендәге 190-ФЗ номерлы Федераль законда каралган жылылык белән тәмин итүне оештыру хакында.;

б) Коммуналь инфраструктура системасына тоташуга тарифларны, коммуналь комплекс оешмалары тарифларын, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга өстәмәләр, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә тарифларны жайга салу. Коммуналь инфраструктура системасына тоташуга тарифларны, коммуналь комплекс оешмалары тарифларын, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга өстәмәләр, кулланучылар өчен бәяләргә, тарифларга өстәмәләрне жайга салу вәкаләтләре жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм Биектау муниципаль районы муниципаль берәмлегенә жирле үзидарә органнары арасындагы килешүләр нигезендә тулысынча яки өлешчә бирелергә мөмкин;

7) «су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агузу турында»2011 елның 7 декабрәндәге 416-ФЗ номерлы Федераль законда каралган су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агузу өлкәсендә вәкаләтләр.;

8) муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, совет депутатын, жирлек башлыгын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыру һәм матди-техник яктан тәмин итү;;

9) жирлекнең комплекслы социаль-иқтисадый үсеше планнарын һәм программаларын кабул итү һәм үтәүне оештыру, шулай ук жирлекнең иқтисад һәм социаль өлкәсе торышын характерлый торган статистик күрсәткечләр жыюны оештыру һәм күрсәтелгән мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына бирү;;

10) жирлекнең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын, жирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын, жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшләү һәм раслау, аларга карата таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә торган;

11) муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару, жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча муниципаль хокукый актлар проектлары турында фикер алышу, жирлек халкына жирлекнең социаль-икътисадый һәм мәдәни үсеше, аның ижтимагый инфраструктурасы үсеше һәм башка рәсми мәгълүмат житкерү өчен массакүләм мәгълүмат чараларын гамәлгә кую;

12) федераль законнар нигезендә халыкара һәм тышкы икътисадый элементләргә гамәлгә ашыру;

13) жирлек башлыгының, Совет депутатларының, муниципаль хезмәткәрләренең һәм жирлекнең муниципаль учреждениеләре хезмәткәрләренең һөнәри белем һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру, Мәгариф турында Россия Федерациясе законнарында һәм муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган тәртиптә муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыру.;

14) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау һәм гамәлгә ашыру, жирлек чикләрендә муниципаль торак фонды булган күп фатирлы йортларга энергетика тикшерүен оештыру, энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру турында законнарда каралган башка чараларны оештыру һәм үткөрү.;

15) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, әлеге Устав нигезендә башка вәкаләтләр.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары, әлеге Уставның 8 статьясындагы 4, 6 пунктларында каралган жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү максатларында, жирлек гражданнын жирлек өчен әһәмиятле булган эшләргә (шул исәптән дежурлыкларны) ирекле нигездә башкаруга жәлеп итү турында Карар кабул итәргә хокукы. Социаль әһәмиятле эшләргә махсус һөнәри әзерлек таләп итми торган эшләр генә кертеләргә мөмкин. Социаль әһәмиятле эшләргә башкаруга жирлектәге төп эштән яки укудан буш вакытларында өч айга бер тапкырдан да артмаган буш вакытларында жәлеп ителәргә мөмкин. Социаль әһәмиятле эшләргә дәвамлылыгы дүрт сәгать рәттән тәшкил итә алмый. Социаль әһәмиятле эшләргә оештыру һәм матди-техник яктан тәмин итү жирлек башкарма комитеты тарафыннан башкарыла.

11 Статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан аерым дөүләт вәкаләтләргә гамәлгә ашыру

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнарына, законнар нигезендә, аерым дөүләт вәкаләтләргә гамәлгә ашыру хокукына, ягъни «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6

октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законга туры килмәгән мәсьәләләр буенча вәкаләтләргә биреләргә мөмкин.

2. Жирле үзидарә органнарына Россия Федерациясенә аерым дәүләт вәкаләтләрен бирү федераль законнар һәм Татарстан Республикасы Законнары, Татарстан Республикасының аерым дәүләт вәкаләтләре - Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

3. Аерым дәүләт вәкаләтләрен жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары тарафыннан үтәү федераль һәм республика бюджетларыннан бирелә торган субвенцияләр исәбеннән гамәлгә ашырыла. Бирелгән дәүләт вәкаләтләрен үтәү өчен үз матди ресурсларын һәм финанс чараларын өстәмә файдалану Советның карарда белдерелгән ризалыгы белән гамәлгә ашырыла. Үз матди ресурсларыннан һәм финанс чараларыннан файдалану турындагы тәкъдимне, тиешле матди ресурслар һәм финанс чаралары булган очракта, жирлек башлыгы советка жибәргә хокуклы.

4. Вәкаләтләр тапшыруның гомуми тәртибе, аларны үтәү вакыты, хисапчылык һәм контрольне гамәлгә ашыру законнар белән билгеләнә.

5. Жирлекнең жирле үзидарә органнары бу максатларга жирлеккә бүлеп бирелгән матди ресурслар һәм финанс чаралары чикләрендә аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен җаваплы.

6. Жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны, шулай ук әлеге максатларга бирелгән матди ресурсларны һәм финанс чараларын куллануны дәүләт хакимияте органнары контрольдә тоталар.

7. Жирлекнең жирле үзидарә органнары «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда Совет тарафыннан әлеге вәкаләтләргә гамәлгә ашыруда катнашу хокукын гамәлгә ашыру турында Карар кабул ителгән очракта катнашалар.

12 Статья. Авыл жирлегә жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасындагы үзара мөнәсәбәтләр аша гамәлгә ашырыла:

1) жирлекнең социаль-иқтисадый үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда жирлекнең жирле үзидарә органнарының катнашуы;

2) жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр) төзү;

3) даими яисә вакытлыча координацияләү, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнарын булдыру;

4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында жирлек Советының закон чыгару инициативасы;

5) законнарда билгеләнгән башка хезмәттәшлек формалары.

III бүлек башлыгы. ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ФОРМАЛАРЫ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ҺӘМ КАТНАШУ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА ХАЛЫК САНЫ

13. Жирле үзидарә органнарының халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашырылу һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы формалары

1. Жирлек халкы турыдан-туры жирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

- 1) жирле референдум;
- 2) муниципаль сайлаулар;
- 3) депутат, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
- 4) жирлек чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
- 5) гражданның хокукый инициативасы;
- 6) территориаль ижтимагый үзидарә;
- 7) ачык тыңлаулар;
- 8) гражданның жыелышы;
- 9) гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы);
- 10) халык жыены;
- 11) гражданның сораштыру;
- 12) жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы;
- 13) жирле үзидарә органнарына гражданның мөрәжәгатьләре;
- 14) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарда, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, законнарда башкача билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

14 Статья. Жирле референдум

1. Турыдан-туры халык тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү максатыннан жирле референдум үткәрелә.

2. Жирле референдум жирлекнең бөтен территориясендә үткәрелә. Жирле референдумга жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә генә чыгарылырга мөмкин.

3. Жирле референдум билгеләү һәм үткәрү турында карар Совет тарафыннан кабул ителә:

1) жирле референдумда катнашу хокукына ия Россия Федерациясе гражданнары тарафыннан тэкъдим ителгэн инициатива буенча;

2) уставлары сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашуны күздә тоткан һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр күрсәткән инициатива буенча;

3) Совет һәм авыл жирлеге башлыгы инициативасы буенча, алар тарафыннан бергәләп тэкъдим ителгән.

4. Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр тарафыннан тэкъдим ителгән Жирле референдум үткәрү инициативасы «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон, «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып рәсмиләштерелә һәм гамәлгә ашырыла.

5. Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдумны билгеләү шарты булып, әлегә инициативага ярдәм итү өчен имза жыю тора, алар саны «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә жирлек территориясендә теркәлгән жирле референдумда катнашучылар саныннан биш процент тәшкил итә, әмма 25 имзадан да ким булмаска тиеш.

6. Жирле референдум үткәрү инициативасы жирлек советы һәм Башлыгы белән берлектә жирлек Советы һәм башкарма комитеты житәкчесенең хокукый актлары белән рәсмиләштерелә.

7. Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр тарафыннан тэкъдим ителгән инициатива буенча жирле референдумга чыгару өчен тэкъдим ителә торган мәсьәлә (мәсьәләләр) Совет тарафыннан «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законның 12 статьясында билгеләнгән таләпләргә туры килү-килмәүне тикшерергә тиеш. Әлегә тикшерү Жирле референдум үткәрү буенча инициатив төркемнең үтенечнамәсе һәм аңа кушып бирелгән жирле референдум комиссиясе тарафыннан тапшырылган документлар советка кергән көннән 20 календарь көннән дә артмыйча гамәлгә ашырыла.

8. Совет Жирле референдум билгеләү өчен кирәкле документлар кергән көннән 15 календарь көннән дә соңга калмыйча жирле референдум билгеләү турында Карар кабул итә. Жирле референдум Совет тарафыннан билгеләнгән срукта билгеләнмәгән очракта, жирле референдум гражданнар, сайлау берләшмәләре, жирлек башлыклары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясе яисә прокурор

мөрәжәгәте нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд билгеләгән жирле референдум муниципаль берәмлекнең тиешле территориаль сайлау комиссиясе (алга таба - комиссия) тарафыннан оештырыла, ә жирле референдумны үткәрүне тәмин итү Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясе яисә жирле референдум үткәрүне тәмин итү йөкләнгән башка орган тарафыннан гамәлгә ашырыла.

9. Жирле референдумда яшәү урыны жирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданны катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданны яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә жирле референдумда катнаша.

10. Жирле референдумда кабул ителгән тавыш бирү нәтижеләре рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

11. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарның әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләре чикләү нигезендә үтәләшен тәмин итәләр.

12. Гражданнының жирле референдумда катнашу хокукы гарантияләре, шулай ук жирле референдумны әзерләү һәм үткәрү тәртибе «Россия Федерациясе гражданнының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнә.

15 Статья. Муниципаль сайлаулар

1. Муниципаль сайлаулар, гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә, яшерен тавыш биргәндә, жирлек башлыгын, Совет депутатларын сайлау максатында үткәрелә.

2. Муниципаль сайлауларны үткәргәндә гражданнының сайлау хокуклары гарантияләре, муниципаль сайлауларны билгеләү, әзерләү, үткәрү һәм үткәрү тәртибе «Россия Федерациясе гражданнының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексының 2007 елның 7 маендагы 21-ТРЗ номерлы карары белән билгеләнә. Жирлек Советы депутаты итеп тавыш бирү көнендә 18 яшькә житкән һәм сайлау хокукына ия Россия Федерациясе гражданы сайлана ала. Муниципаль сайлауларда жирлек башлыгын сайлау абсолют күпчелекнең мажоритар системасы буенча үткәрелә, совет депутатларын сайлау күпчелекнең мажоритар системасы буенча үткәрелә.

3. Муниципаль сайлаулар Совет тарафыннан 90 көннән дә соңга калмыйча һәм тавыш бирү көненә 80 көннән дә соңга калмыйча билгеләнә. Федераль законда билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар тиешле сайлау комиссиясе яисә суд тарафыннан билгеләнә. Тавыш бирү көне-сентябрьнең икенче якшәмбесе, анда жирлекнең жирле үзидарә органнарының вәкаләтләре вакыты чыга, ә әгәр вәкаләтләр вакыты чираттагы чакырылыш Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасына депутатлар сайлауларын

үткөрү елында бетсә-күрсәтелгән сайлауларда тавыш бирү көнө. Муниципаль сайлауларда тавыш бирү якшәмбе көнне генә билгеләнергә мөмкин. Эшләми торган бәйрәм көнөнә, эш көнө булмаган бәйрәм көнөнә һәм билгеләнгән тәртиптә эш көнө дип игълан ителгән якшәмбегә тавыш бирү рөхсәт ителми. Әгәр сентябрьнең икенче якшәмбесе эшләми торган бәйрәм көнөнә яки аннан алдагы көнгә туры килсә, яки сентябрьнең икенче якшәмбесе билгеләнгән тәртиптә эш көнө дип игълан ителсә, муниципаль сайлаулар сентябрьнең өченче якшәмбесенә билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар массакуләм мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә кабул ителгән көннән биш көннән дә соңга калмыйча басыла.

4. Жирлек башлыгы яисә Депутат (депутат) вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, вакытыннан алда муниципаль сайлаулар вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән алып алты айдан да соңга калмыйча үткәрелергә тиеш. Вакытыннан алда муниципаль сайлаулар билгеләгәндә әлеге статьяның 3 өлешендә күрсәтелгән сроклар, шулай ук башка сайлау гамәлләрен гамәлгә ашыру сроклары кыскартылырга мөмкин, ләкин өчтән бер өлешеннән дә артмаска тиеш, бу Советның аларны билгеләү турындагы карарында теркәлергә тиеш. Муниципаль сайлауларда сайланган, аның вәкаләтләре Советның отставкага китерү турындагы карары нигезендә вакытыннан алда туктатылган жирлек башлыгы күрсәтелгән карарга суд тәртибендә шикаять бирсә, вакытыннан алда жирлек башлыгын сайлау суд карары законлы көчөнә кергәнче билгеләнергә мөмкин түгел.

5. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының вакытыннан алда муниципаль сайлаулардан соң үткәрелә торган төп Муниципаль сайлаулар сентябрьнең икенче якшәмбесендә билгеләнергә тиеш.

6. Муниципаль сайлаулар нәтижәләре «Россия Федерациясе гражданнының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән срокларда рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

16. Жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча Совет депутаты, жирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Авыл жирлеге башлыгын чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасы жирле референдумда катнашу хокукына ия Россия Федерациясе гражданнына карый.

2. Совет депутатын, жирлек башлыкларын чакыртып алу өчен бары тик аларның суд тәртибендә расланган очракта конкрет хокукка каршы карарлары яки гамәлләре (гамәл кылмау) гына нигез була ала. Сәяси мотивлар (сәяси эшчәнлек, тавыш биргәндә позиция) совет депутатын, жирлек башлыгы чакыртып алу өчен нигез була алмый.

3. Депутатны чакыртып алу өчен нигез булып суд тәртибендә расланган Дәүләт Советы депутаты вәкаләтләрен үтәмәү тора. Совет депутаты вәкаләтләрен

үтәмәгәндә, чакыртып алу өчен нигез буларак, житди сәбәпләрсез, совет сессияләрен даими (ике тапкыр рәттән) уздырмау, Советның тиешле комиссиясе эшендә катнашмау, шулай ук Совет йөкләмәләрен үтәүдән читләшү яки баш тарту аңлашыла.

4. Жирлек башлыгын суд тәртибендә расланган очракта чакыртып алу өчен нигез булып тора:

1) халыкның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль актны бастырып чыгару вакытын бозу.;

2) әлеге Уставта каралган сайлау вазыйфасы буенча вәкаләтләрне үтәмәү гражданның хокукларын һәм ирекләрен бозуга китерә. Жирлек башлыгы вәкаләтләрен үтәмәгәндә, чакыртып алу өчен нигез буларак, нигезле сәбәпләрсез, әлеге Уставта каралган үз вәкаләтләрен гамәлгә ашырудан аңлы рәвештә баш тарту аңлашыла.

5. Күрсәтелгән нигезләр буенча фикер алышу совет депутатын, жирлек башлыгын федераль законнарда жибәрелгән бозулар өчен билгеләнгән башка җаваплылыктан азат итми.

6. Чакыртып алу хокукы Советның, жирлек башлыгының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турындагы мәсьәләне башлап жибәргән көннән алып «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73, 74 статьяларында билгеләнгән тәртиптә кулланыла алмый. Совет депутаты, жирлек башлыгы сайлаучыларга чакыртып алу өчен нигез буларак куелган шартлар буенча аңлатмалар бирергә хокуклы.

7. Совет депутатын, авыл жирлеген башлыгын чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын тәкъдим итү һәм аны яклауга гражданнар имзаларын җыю өчен, 10 кешедән дә ким булмаган Совет депутаты, жирлек башлыгы (алга таба - инициатив төркем) чакыртып алу буенча инициатив төркем оештырырга кирәк. Инициатив төркем әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданнар үз яшәү урыны буенча җыелышта төзелә.

8. Жыелышны үткөрү инициаторлары жыелышны үткөрү вакыты һәм урыны турында комиссиягә һәм аны чакыртып алу инициативасы булган затка алдан хәбәр итәргә тиешләр. Шулай ук вакытта күрсәтелгән затка инициатив төркем жыелышында чыгыш ясау мөмкинлеген тәмин ителергә һәм жыелышта катнашучыларга аны чакыртып алу өчен нигез буларак куела торган хәлләр турында аңлатмалар бирергә тиеш. Күрсәтелгән таләпләрне үтәмәү инициатив төркемгә теркәлүдән баш тарту өчен нигез булып тора. Инициатив төркем төзү турындагы карар яшерен тавыш бирү юлы белән кабул ителә һәм, әгәр аның өчен жыелышта катнашучыларның яртысынан артыгы тавыш бирсә, тик кимендә 10 кеше тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала.

9. Инициатив төркем жыелыш уздырылган көннән өч көннән дә соңга калмыйча инициативалы төркемне комиссиягә теркәү турындагы үтенечнамә белән мөрәжәгать итә, ул 15 көн дәвамында үтенечнамәне һәм аңа кушып бирелгән документларны карарга тиеш. Күрсәтелгән үтенечнамәләрнең һәм

документларның федераль закон, Татарстан Республикасы законы, әлеге Устав таләпләренә туры килүе очрагында, комиссия аларны советка жиберү турында Карар кабул итә, югыйсә - инициатив төркемне теркәүдән баш тарту турында дәлилләнгән карар кабул итә. Инициатив төркем үтенечнамәсендә совет депутатын, жирлек башлыгын чакыртып алу нигезләре, шулай ук фамилиясе, исеме, атасының исеме, туу датасы һәм урыны, паспорт яки гражданин паспортын алмаштыручы документның яисә аны биргән органның исемен яисә кодын, шулай ук инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны күрсәтелергә тиеш. Үтенечнамәгә закон көченә кәргән суд карары һәм аны кире алу турында Карар кабул ителгән инициатив төркем жыелышының беркетмәсе беркетмәсе дә беркетелергә тиеш. Күрсәтелгән беркетмәдә түбәндәге карарлар булырга тиеш.:

1) инициатив төркем төзү турында;

2) инициатив төркемнең вәкаләтле вәкилләрен билгеләү турында. Инициативалы төркемгә Дәүләт Советы депутаты, жирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын тәкъдим итүнең әлеге статьяда билгеләнгән тәртибен бозган очракта гына теркәлүдән баш тартырга мөмкин. Инициатив төркемгә теркәгәндә теркәү таныклыгы бирелә, аның формасы комиссия тарафыннан билгеләнә. Теркәү таныклыгының гамәлдә булу срогы, Совет депутаты, жирлек башлыгы чакыртып алу кампаниясе тәмамлану белән бер үк вакытта тәмамлана.

10. Инициатив төркемне теркәү совет депутатын, жирлек башлыгын чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләү өчен кирәкле имзаларны жыю өчен нигез булып тора (алга таба - чакыртып алу буенча тавыш бирү). Имзалар чакыртып алу буенча тавыш бирүне үткәру турындагы тәкъдимне үз эченә алган имза кәгазьләрен тутыру юлы белән жыела. Язылу кәгазьләре 2002 елның 12 июнендәге «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында»гы 67-ФЗ номерлы Федераль законга 9 нчы кушымта белән билгеләнгән форма буенча эзерләнә.

11. Депутатны чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү өчен кирәкле имзалар саны тиешле сайлау округы территориясендә теркәлгән сайлаучыларның 5 процентын тәшкил итә. Авыл жирлегә башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү өчен кирәкле имзалар саны жирлек территориясендә теркәлгән сайлаучыларның 5 процентын тәшкил итә.

12. Чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын хуплау өчен жыелган имзалар саны чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү өчен кирәкле, ләкин 10 проценттан да артмаска мөмкин.

13. Имзалар инициатив төркемне теркәү һәм аңа теркәү таныклыгы бирү көненнән соң килүче көннән үк жыелырга мөмкин. Язылу кәгазьләрен эзерләү тиешле фондтан алынып алыну буенча түләнә. Имзалар жыю чоры 20 көн тәшкил итә.

14. Комиссия ун көн дәвамында имзалар жыю, язылу кәгазьләрен рәсмиләштерү, сайлаучылар турындагы белешмәләренң һәм сайлаучыларның

имзаларының дөреслеген тикшерә. Тапшырылган барлык имзалар да тикшерелергә тиеш.

15. Үткәрелгән тикшерү нәтижеләре комиссия карары белән совет депутатын, жирлек башлыгын чакыртып алу буенча инициативаны тәкъдим итү тәртибенәң гамәлдәге законнар, әлеге Устав таләпләренә туры килмәве яисә туры килмәве турында рәсмиләштерелә. Әгәр тиешле тикшерү нәтижәсендә тапшырылган имзаларның совет депутатын, жирлек башлыгын чакыртып алу инициативасын тәкъдим итү өчен житәрлек булуы ачыкланса, комиссия имза кәгазьләрен, имзалар жыю нәтижеләре турында беркетмәне һәм имзаларны тикшерү нәтижеләре турында үз карарының расланган күчермәсен чакыртып алу буенча тавыш бирү турында Карар кабул итү өчен советка жибәрә (күрсәтелгән карарның күчермәсе инициатив төркемнең вәкаләтле вәкиленә жибәрелә).

16. Совет әлеге статьяның 15 өлешендә күрсәтелгән документларны тапшырганнан соң 15 календарь көннән дә соңга калмыйча чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләү турында Карар кабул итә. Чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләү турындагы карар чакыртып алу буенча тавыш бирү көненә кадәр 55 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Чакыртып алу буенча тавыш бирү якшәмбегә генә билгеләнергә мөмкин. Бәйрәм алды һәм эшләми торган бәйрәм көннәренә, эшләми торган бәйрәм көннәренә, шулай ук билгеләнгән тәртиптә эш көне дип игълан ителгән якшәмбегә чакыртып тавыш бирү рөхсәт ителми. Чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләү турындагы карар массакуләм мәгълүмат чараларында аны кабул иткән көннән 5 көннән дә соңга калмыйча рәсми бастырып чыгарылырга тиеш.

17. Чакыртып алу буенча тавыш бирү «Россия Федерациясе гражданнының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә оештырылган сайлау участоклары чикләрендә гамәлгә ашырыла. Участок комиссияләре сыйфатында чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздырганда «Россия Федерациясе гражданнының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә формалаштырылган участок сайлау комиссияләре эшли. Чакыртып алу буенча тавыш бирүдә катнашучылар исемлекләрен төзү һәм төгәлләштерү 2002 елның 12 июнендәге «Россия Федерациясе гражданнының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» гы 67-ФЗ номерлы Федераль Законда, «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законында каралган тәртиптә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

18. Чакыртып алу буенча тавыш бирүдә катнашу өчен Сайлаучы чакыртып алу буенча тавыш бирү бюллетене ала. Чакыртып алу буенча тавыш бирү өчен бюллетень формасы һәм тексты, чакыртып алу буенча тавыш бирү өчен бюллетеньнәр саны, шулай ук чакыртып алу буенча тавыш бирү өчен

бюллетеньнәр эзерләүне тикшереп торуны гамәлгә ашыру тәртибе комиссия тарафыннан чакыртып алу буенча тавыш бирү көненә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча раслана. Чакыртып алу буенча тавыш бирү өчен бюллетеньнең тексты аның бер ягында гына урнаштырылырга тиеш.

19. Чакыртып алу буенча тавыш бирү бюллетененең өске өлешендә фамилиясе, исеме, атасының, туган елы, яшәү урыны, вазифасы һәм кире чакыртып алу инициативасы булган затның сайлану датасы күрсәтелә, шулай ук чакыртып алу нигезен (нигезләрен) күрсәтеп текст кабатлана. Аннан соң буш квадратлар урнаштырыла торган «бәяләмә өчен», «отзывка каршы» дигән сүзләр белән тавыш бирүче ихтыяр белдерү вариантлары күрсәтелә.

20. Чакыртып алу буенча тавыш бирү «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон, «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрен исәпкә алып үткәрелә.

21. Дәүләт Советы депутаты чакыртып алу өчен Совет депутаты сайланган сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган өлеше тавыш бирсә, чакыртып алынган дип санала. Жирлек башлыгы чакыртып алынган дип санала, әгәр чакыртып алу өчен жирлек территориясендә теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган өлеше тавыш бирсә.

22. Әлеге статьяның 21 өлешендә каралган шартлар үтәлмәгән очракта, комиссия депутатны, жирлек башлыгын чакыртып алу турында Карар кабул ителмәгән дип саный.

23. Комиссия чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижеләре турындагы беркетмәгә кул куйганнан соң, инициативалы төркемнең вәкаләтле вәкилен чакыртып алу буенча тавыш бирү уздырылган затка хәбәр итә.

24. Чакыртып алу буенча гомуми тавыш бирү нәтижеләре, участок сайлау комиссияләрен чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижеләре турындагы беркетмәләрен дә кертеп, комиссия тарафыннан чакыртып алу буенча тавыш бирү көненнән бер ай эчендә бастырып чыгарыла.

25. Чакыртып алу буенча тавыш бирү уздырылган Совет депутаты, жирлек башлыгы вәкаләтләре, әгәр комиссия тарафыннан кирәкле санда тавыш бирүләреннән кире алынуы билгеләнгән булса, чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижеләрен рәсми бастырып чыгарган көннән туктатыла.

26. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган очракларда, жирлек чикләрен үзгәрткәндә, яисә аның бөтен территориясендә яисә аның территориясендә үзгәртеп корганда халыкның ризалыгын алу максатларында жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү үткәрелә. Күрсәтелгән мәсьәләләр буенча тавыш бирү Совет тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясе гражданның

сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон, «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып үткәрелә. Моның белән бергә «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон, «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезләмәләре, дәүләт органнары, жирле үзидарә органнары, дәүләт яки муниципаль вазыйфаларны биләүче затлар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карарның юридик көчкә ирешкән билгели торган нигезләмәләргә кулланылмый.

27. Жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә үткәрелә торган тавыш бирү, әгәр анда жирлек халкының яртысынан артыгы яисә аның территориясендә сайлау хокукына ия булган өлешендә катнашса, узган дип санала. Жирлек чикләрен үзгәртүгә халыкның ризалыгы, жирлек чикләрен үзгәртеп кору, әгәр күрсәтелгән үзгәрешләр өчен жирлекне үзгәртеп кору тавыш бирүдә катнашкан халыкның яртысынан артыгы тавыш бирсә, жирлек чикләрен үзгәртүгә, жирлекне үзгәртүгә алынган дип санала.

28. Совет депутаты, жирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләре, жирлек чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтижәләре, жирлекне үзгәртеп кору һәм кабул ителгән карарлар рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка житкереләргә) тиеш.

17 Статья. Гражданның хокукый инициативасы

1. Гражданның элек Уставта һәм жирлек Советының норматив хокукый актында билгеләнгән тәртиптә хокукый инициативага хокукы.

2. Сайлау хокукына ия булган гражданның төркеме сайлау хокукына ия кешеләр саныннан кимендә 2 процент тәшкил итә ала.

3. Хокукый инициативаны гамәлгә ашыру максатларында гражданның хокукы: - яшәү (эш) урыны буенча гражданның жыелышларын һәм хокукый чыгару инициативасы турында фикер алышу һәм тәкъдим итү буенча башка күмәк чаралар оештырырга һәм үткәргә;; - хокукый инициативаны тәкъдим итүгә ярдәм итү өчен имзалар жыеу буенча инициативалы төркемнәр булдыру;; - жирлек халкының имзаларын жыеу һәм законнарда каршы килми торган ысуллар белән Закон чыгару инициативасын яклап агитация алып бару.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары гражданның хокукый инициативаны гамәлгә ашыруда ярдәм итәргә тиеш.

5. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибэндә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты, әлеге Уставта билгеләнгән компетенциясе нигезендә, ул кертелгән көннән өч ай эчендә жирлек Советы яисә жирлек башлыгы тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш.

6. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибэндә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты караганда гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен белдерү мөмкинлегә тәмин ителергә тиеш.

7. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибэндә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты карау процедурасы жирлек Советы Регламенты, жирлек башлыгының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибэндә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карау нәтижәләре буенча кабул ителгән дәлилленгән карар рәсми рәвештә аның инициатив төркеменә кәргән гражданнарга язма рәвештә житкерелергә тиеш.

18. Территориаль ижтимагый үзидарә

1. Территориаль ижтимагый үзидарә астында яшәү урыны буенча гражданнарны жирлек территориясе өлешендә мөстәкыйль һәм үз жаваплылыгы астында жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча үз инициативаларын гамәлгә ашыру күздә тотыла.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре әлеге территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча Совет тарафыннан билгеләнә.

3. Жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданнар жыелышлары һәм конференцияләре үткәрү юлы белән, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнары булдыру юлы белән гамәлгә ашырыла.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнар яшәшенең түбәндәге территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла ала: күп фатирлы торак йорт подъезды; күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; авыл жирлегә булмаган авыл торак пункты; гражданнарның башка яшәү территорияләре.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары Тиешле территориядә яшәүче гражданнарның жыелышларында яки конференцияләрендә сайлана.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәгәннән соң жирлек башлыгы булып санала. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе Советның норматив хокукый акты белән билгеләнә. Территориаль ижтимагый үзидарә, аның Уставы нигезендә, юридик зат була ала һәм законнар нигезендә коммерцияле булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

7. Территориаль ижтимагый үзидарэне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышы, әгәр анда уналтынчы яшкә житкән Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

8. Территориаль ижтимагый үзидарэне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда уналтынчы яшкә житкән Тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарэне гамәлгә ашыручы гражданнар жыелышының, конференцияләренең аерым вәкаләтләренә керә:

- 1) территориаль ижтимагый үзидарэ органнары структурасын билгеләү;
- 2) Территориаль ижтимагый үзидарэ уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;
- 3) территориаль ижтимагый үзидарэ органнарын сайлау;
- 4) территориаль ижтимагый үзидарэ эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;;
- 5) территориаль ижтимагый үзидарэнең керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;
- 6) территориаль ижтимагый үзидарэ органнары эшчәнлеге турындагы хисапларны карау һәм раслау.

10. Территориаль ижтимагый үзидарэ органнары:

- 1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен тәкъдим итәләр;
- 2) гражданнарның жыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәмин итәләр;
- 3) территорияне төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданнар акчалары исәбеннән дә, территориаль ижтимагый үзидарэ органнары һәм жирлекнең жирле үзидарэ органнары арасындагы килешү нигезендә, жирлек бюджеты акчаларын файдаланып, башка хужалык эшчәнлеген гамәлгә ашыра алалар;
- 4) жирле үзидарэ органнарына әлеге органнар һәм жирле үзидарэнең вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектларын кертергә хокуклы, алар әлеге актларны кабул итү компетенциясенә кертелгән. 1

1. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставында билгеләнә:

- 1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;
- 2) Территориаль ижтимагый үзидарэ эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;
- 3) территориаль ижтимагый үзидарэ органнарының вәкаләтләрен формалаштыру, туктату, хокуклары һәм бурычлары, вәкаләтләре вакыты;
- 4) карарлар кабул итү тәртибе;
- 5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм файдалану тәртибе;

б) территориаль ижтимагый үзидарэне гамэлгэ ашыруны туктату тәртибе.

12. Жирлекнең жирле үзидарэ органнары территориаль ижтимагый үзидарэ уставына өстәмә таләпләр билгеләнми.

13. Территориаль ижтимагый үзидарэне оештыру һәм гамэлгэ ашыру тәртибе, жирлек бюджетыннан кирәкле акчалар бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе Советның норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

19 Статья. Халык тыңлаулары

1. Авыл жирлеге советы, авыл жирлеге башлыгы катнашында жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектларын тикшерү өчен халык алдында тыңлаулар үткәргә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары халык, жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә. Халык яки авыл жирлеге Советы инициативасы белән үткәрелә торган ачык тыңлаулар жирлек Советы, ә жирлек башлыгы инициативасы белән жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Ачык тыңлауларга чыгарылырга тиеш:

1) жирлек уставы проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, Уставка үзгәрешләр бары тик уставта беркетелгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә һәм аларны хәл итү буенча вәкаләтләргә Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар белән туры китерү максатларында гына кертелә торган очрактан тыш;

2) жирлек бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;

3) муниципаль берәмлекне үстерү планнары һәм программалары проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияләргә планлаштыру проектлары һәм территорияләргә межалау проектлары, территорияләргә төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, шулай ук жир кишәрлекләргә һәм капитал төзелеш объектларын шартлы рәвештә рөхсәт ителгән файдалануга рөхсәт бирү мәсьәләләргә, рөхсәт ителгән төзелеш, капитал төзелеш объектларын үзгәртеп коруның чик параметрларыннан тайпылу мәсьәләләргә; Жир биләмәләргә һәм капитал төзелеш объектларыннан файдалануның рөхсәт ителгән бер төрөн мондый файдалануның башка төрөнә үзгәртү мәсьәләләргә, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләргә булмаганда;

4) жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләргә.

4. Гавами тыңлаулар үткөрү турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса, тиешле орган яисә жирлекнең вазыйфай заты тарафыннан муниципаль норматив хокукый акт проекты караган көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Ачык тыңлаулар уздыру турындагы карар, аларны үткөрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән, һәм гавами тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты, әгәр гамәлдәге законнарда бүтән срок каралмаган булса, гавами тыңлаулар уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

6. Халык алдында тыңлаулар үткөрү турындагы карар басылып чыккан көннөн алып һәм аларны үткөрү көнөнә кадәр жирлек башлыгына халык алдында тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язмача тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән муниципаль норматив хокукый акт проектына карата ачык тыңлауларга чыгарыла торган төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жибәрергә хокуклы. Жирлек башлыгы кәргән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр ачык тыңлауларда катнашучыларга житкерелә.

7. Ачык тыңлаулар муниципаль норматив хокукый акт проекты каралганчыга кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча үткәрелә. Гавами тыңлаулар белгечләр, экспертлар, кызыксынган затлар чакыруы белән үткәрелә, әгәр башка срок гамәлдәге законнарда каралмаган булса, жирлектә яшәүче һәр кеше гавами тыңлауларда катнашырга хокуклы.

8. Ачык тыңлаулар үткөрү нәтижәләре буенча жирле үзидарә органнары һәм жирлекнең вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, алар компетенциясенә муниципаль норматив хокукый акт проекты гавами тыңлауларга чыгару кертелә.

9. Ачык тыңлаулар нәтижәләре, кабул ителгән карарның дәлилләнгән нигезләмәсен дә кертәп, гавами тыңлаулар уздырганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча, гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса, бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

10. Ачык тыңлауларны оештыру һәм үткөрү тәртибе Советның норматив хокукый акты белән билгеләнә һәм жирлек халкына гавами тыңлаулар үткөрү вакыты һәм урыны турында алдан хәбәр итүне, муниципаль хокукый акт проекты белән алдан танышуны, жирлек халкын гавами тыңлауларда катнашуны, кабул ителгән карарларның дәлилләнгән нигезләнүен дә кертәп, гавами тыңлаулар нәтижәләрен бастыруны (халыкка житкерүне) тәмин итә торган башка чараларны күздә тотарга тиеш.

20 Статъя. Гражданнар жыелышы

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, халыкка жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары эшчәнлегә турында мәгълүмат бирү, Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру өчен жирлек территориясендә гражданнар жыелышлары үткәрелергә мөмкин. Гражданнар жыелышлары микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданнар жыелышы халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы белән, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган очрақларда үткәрелә.

3. Авыл жирлегә Советы яисә авыл жирлегә башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар жыелышы жирлек Советы яисә жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы территорияль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлегә территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма житәкчеләре, жыелышта катнашырга хокуклы гражданнар төркеменә язма тәкъдиме буенча жирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аны карап тикшерүгә чыгарыла торган мәсьәләләр исемлегә, жыелышны үткәрү вакыты һәм урыны булырга тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә жыелышны үткәрү инициативасы белән бер төркем гражданнар - бу гражданнар мөрәжәгать итсә, аларның һәркайсының фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, яшәү урынын күрсәтеп. Жирлек советы гражданнарның жыелышын якин арада уздыру турындагы тәкъдимне карый. Жирлек советы гражданнарның жыелышын үткәрүдән аның максатка яраксызлыгы аркасында баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территорияль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территорияль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

6. Гражданнар жыелышын үткәрү вакыты һәм урыны турында һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр жыелыш уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча, массакуләм мәгълүмат чараларын, почта хәбәрләрен, һәр фатирны (шәхси) тикшерүләрне, белдерүләрне һәм башка мөмкин булган чараларны кулланып хәбәр итәләр. Гражданнар жыелышына әзерлек һәм аны үткәрүне жирлек башкарма комитеты тәмин итә.

7. Жыелышлар эшендә әлегә территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнаша ала. Жыелышта катнашырга хокуклы гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе гражданнарының яшәү урыны һәм яшәү урыны буенча теркәү исәбенә алу күрсәткечләре нигезендә билгеләнә. Гражданнар жыелышы жыелышта катнашырга хокуклы гражданнар саныннан кимендә өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы дип санала. Жыелыш карарлары жыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

8. Гражданнар жыелышы жирле үзидарә органнарына һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затларына мөрәжәгатьләр кабул итәргә, шулай ук жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыелышын бирергә вәкаләтле затларны сайларга мөмкин.

9. Территорияль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча гражданнар жыелышы территорияль ижтимагый үзидарә уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданнар жыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш, алар мөрәжәгатьләрдә булган мәсьәләләрне хәл итү компетенциясенә кертелгән, язмача жавап жибәрү белән.

11. Гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыелышының вәкаләтләре федераль закон, әлегә Устав һәм жирлек

Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарэ уставы белэн билгеләнә.

12. Гражданнар жыелышының нәтижеләре аны үткәргәннән соң бер ай эчендә рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

21 Статья. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм жирлектәге барлык халык вәкилләренә фикерен ачыклау зарурилыгы очрагында үткәрелә. Жирлекнең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасынан гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышын чакыру авырайган, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар жыелышында катнашырга хокукы булган кешеләр саны 100 кешедән артып киткән очракларда үткәрелә.

2. Гражданнарны (делегатлар жыелышларын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртибе әлеге Устав, жирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарэ уставы белән билгеләнә.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышының вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә. Авыл жирлеге Советы яки авыл жирлеге башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек Советы яисә жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) хокуклы дип санала, әгәр анда уналтынчы яшыкә житкән Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән бер өлешеннән дә ким булмаган өлеше катнашса. Конференция карарлары (делегатлар жыелышлары) конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

6. Гражданнар (делегатлар жыелышлары) конференциясе нәтижеләре аны уздырганнан соң бер ай эчендә рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

22 Статья. Халык жыены

1. «Россия Федерациясендә жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясында каралган очракларда гражданнар жыены торак пунктта, әлеге торак пункт территориясен башка жирлек (муниципаль район) территориясенә кертүгә китерә торган күрсәтелгән торак пункт кергән жирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча үткәрелергә мөмкин.

2. Әлеге статьяда каралган гражданнар жыены анда торак пункт яки жирлек халкының сайлау хокукына ия яртысыннан артыгы катнашуда хокуклы.

Гражданнар жыенында катнашучыларның яртысыннан артыгы тавыш бирсә, мондый жыенның карары кабул ителгән дип санала.

23 Статъя. Гражданнарны кабул итү

1. Гражданнарны сораштыру жирлекнең бөтен территориясендә яки территориясендә халыкның фикерен ачыклау һәм жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә исәпкә алу өчен үткәрелә. Сораштыру нәтижәләре тәкъдим итү характерына ия.

2. Гражданнарны сораштыруда сайлау хокукына ия жирлек халкы катнаша ала.

3. Гражданнарны сораштыру инициатива буенча үткәрелә:

1) жирлек советы яки Башлыгы - жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - жирлек жирләренең максатчан билгеләнешен республика һәм республика әһәмиятендәге объектлар өчен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнарның фикерен исәпкә алу өчен.

4. Гражданнар арасында сораштыру үткәрү һәм билгеләү тәртибе Татарстан Республикасы Законы нигезендә жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Гражданнарны сораштыру билгеләү турында карар жирлек Советы тарафыннан кабул ителә. Карарында авыл жирлегә Советы билгеләү турында гражданнар сораштыру билгеләнә:

1) сораштыру үткәрү датасы һәм сроклары;

2) Сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) мәсьәләне (мәсьәләләрне) формулировкалау;

3) сораштыру үткәрү методикасы;

4) сораштыру кәгазе формасы; 5) сораштыруда катнашучы жирлек халкының минималь саны.

6. Авыл жирлегендә яшәүчеләр халыктан сораштыру үткәрү турында 10 көн алдан хәбәр итә.

7. Гражданнарны сораштыру эзерләүгә һәм үткәрүгә бәйле чараларны финанслау гамәлгә ашырыла:

1) жирлек бюджеты акчалары исәбеннән-жирлекнең жирле үзидарә органнары инициативасы буенча гражданнар арасында сораштыру үткәрү турында;

2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән - Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча гражданнар арасында сораштыру уздырганда.

8. Сораштыру нәтижәләре аны үткәргәннән соң бер ай эчендә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш. Сораштыру нәтижәләре белән жирлектәге һәр кеше таныша ала. Сораштыру нәтижәләре жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә исәпкә алынырга тиеш.

24 Статья. Жирле эһемияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм жирле эһемияттәге башка мөһим мәсьәләләргә халык фикер алышуына чыгару турындагы карар жирлек Советы тарафыннан үз инициативасы яисә тиешле территориядә яшәүче гражданныр таләбе буенча жирлек советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.

2. Муниципаль хокукый акт проекты тексты һәм халык фикер алышуына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча башка материаллар, аларны халык фикер алышуына чыгару турында Карар кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча, массакүләм мәгълүмат чараларында басылып чыга, жирлек халкына танышу өчен мөмкин булган урыннарда жибәрелә, башка ысуллар белән халыкка игълан ителә.

3. Халык фикер алышуына мәсьәлә чыгару белән бер үк вакытта авыл жирлегә Советы фикер алышу барышында кергән тәкъдимнәргә һәм искәртмәләргә карау эшен оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, әлегә максат өчен махсус комиссия төзиләр.

4. Авыл жирлегә Советы жирле эһемияткә ия булган муниципаль хокукый актлар проектлары һәм башка мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышуны тәмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәртмәләр жирлек советына юллана.

6. Муниципаль хокукый акт проектлары һәм жирле эһемияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәртмәләр жирлек Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышуы нәтижеләре турында халыкка хәбәр ителә.

25 Статья. Жирлекнең ижтимагый (консультатив) советлары

1. Жирле эһемияттәге мәсьәләләр буенча карарлар эшләгәндә һәм гамәлгә ашырганда халыкның ихтияжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә жәмәгать контролен гамәлгә ашыру максатларында авыл жирлегенә Ижтимагый советы барлыкка килә.

2. Жирлекнең ижтимагый советы жирлек халкының, ижтимагый берләшмәләргә һәм башка коммерцияле булмаган оешмаларның үз теләгә белән катнашуы нигезендә формалаша.

3. Жирлекнең ижтимагый советын формалаштыру тәртибе, аның утырышларын үткәрү һәм карарлар кабул итү тәртибе, мәгълүмат бирү, консультация бирү һәм башка мәсьәләләр буенча жирлекнең жирле үзидарә органнарының хокуклары, бурычлары һәм жаваплылыгы, аны жибәрү процедурасы, шулай ук аны оештыру һәм эшчәнлегенә башка мәсьәләләргә жирлек Советы тарафыннан расланган Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Башка ижтимагый (консультатив) Советлар жирлекнең жирле үзидарә органнарында аларның карарлары нигезендә барлыкка килергә мөмкин.

5. Ижтимагый (консультатив) советларда эш ижтимагый башлангычларда алып барыла.

26 Статъя. Жирле үзидарә органнарына гражданнар мөрәжәгате

1. Гражданнар шәхси һәм күмәк мөрәжәгатьләргә хокуклы.

2. Гражданнар мөрәжәгатьләре «Россия Федерациясендә гражданнар мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында гражданнар мөрәжәгатьләре турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.

3. Гражданнар мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен Жирле үзидарәнең вазыйфай затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә жаваплы.

27 Статъя. Авыл жирлеге халкы тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм аны гамәлгә ашыруда катнашу өчен башка формалар

1. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган жирле үзидарә халкын турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы рәвешләре белән беррәттән гражданнар жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формаларда катнашырга хокуклы.

2. Жирле үзидарәдә яшәүчеләрнең турыдан-туры катнашуы һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә. Жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары халыкка жирле үзидарәдә яшәүчеләрнең турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.

IV БҮЛЕК БАШЛЫГЫ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНӘН ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫ

28 Статъя. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасы

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасын тәшкил итә:

- муниципаль берәмлекнең вәкилле органы – Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советы;

- Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге башлыгы;

- муниципаль берәмлекнең башкарма-боеру органы – Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген башкарма комитеты.

Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү буенча үз вәкаләтләренә ия.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлегә Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән генә башкарыла.

3. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү турындагы Совет карары, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган очраклардан тыш, күрсәтелгән карарны кабул иткән Советның вәкаләтләре вакыты чыкканнан да иртәрәк үз көченә керә. Советның Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары, жирлекнең контроль-хисап органын төзүне күздә тоткан карары, рәсми басылып чыкканнан (халыкка житкерелгәннән) соң үз көченә керә.

4. Жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс ягыннан тәмин итү барытик жирлек бюджетының үз керемнәрә хисабына гына гамәлгә ашырыла.

29 Статъя. Жирлек Советы

1. Совет бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланучы 10 депутаттан тора.

2. Жирлек советы аның составына билгеләнгән саныннан кимендә өчтән икесен сайлаганда хокуклы була.

3. Совет жирлек халкына турыдан-туры хисап тотә һәм үз эшчәнлекләре турында елына кимендә бер тапкыр хисап тотә.

4. Совет вәкаләтләре вакыты 5 ел тәшкит итә. Совет депутатларын вакытыннан алда муниципаль сайлауларда сайланган очракта, аларның вәкаләтләре вакыты әлегә Уставның 13 статъясы нигезләмәләрен исәпкә алып билгеләнә.

5. Совет юридик зат хокукларына ия.

6. Жирлек башлыгы советны житәкли.

7. Жирлек советының исеме язылган мөһер, бланклар бар.

8. Жирлек Советы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

30 Статъя. Жирлек Советы Депутаты

1. Совет депутаты итеп 18 яшькә житкән Россия Федерациясе гражданы сайлана ала.

2. Депутатның вәкаләтләре, гамәлдәге законнарда һәм әлегә статъяның 7 өлешендә каралган Дәүләт Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату очракларыннан тыш, яңа чакырылыш Советы эшли башлаган көннән башлана һәм туктатыла. Совет депутаты үз вәкаләтләрен даими рәвештә башкара.

3. Жирлек Советы депутатына Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.

4. Жирлек Советы депутаты жирлек Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә, шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләрен дә тотарга тиеш:

1) шәхсэн яисә аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне хәл иткәндә жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданнар эшчәнлегенә йогынты ясау өчен депутат статусыннан файдаланмаса;

2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик уятырга мөмкин булган тәртиптән тыелырга, шулай ук аның абруена яисә жирлек советы абруена зыян китерергә сәләтле низаглы ситуацияләрдән котылырга.;

3) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы янаганда-шәхси кызыксыну депутат вазыйфаларының объектив башкарылуына тәэсир итә яки йогынты ясый алганда, бу хакта жирлек советына хәбәр итә һәм әлеге мәнфәгатьләр конфликтын булдырмауга яисә жайга салуга юнәлтелгән аның карарын үтәргә мөмкин.;

4) жирлек Советында билгеләнгән Халык алдында чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутат эшчәнлегенә белән бәйлә булмаган максатларда, Федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы белешмәләргә кертелгән, депутат вазыйфаларын үтәү белән бәйлә рәвештә аңа билгеле булган мәгълүматларны таратмаса һәм кулланмаса.;

6) физик һәм юридик затлардан (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар, хезмәт күрсәтүләр, күнел ачу өчен түләү) депутат вазыйфаларын үтәүгә бәйлә рәвештә акча алмаса

5. Совет депутаты Совет сессияләре эшендә һәм аның эгъзасы булган комиссияләр эшендә катнашырга, Совет йөкләмәләрен үтәргә бурычлы. Совет сессиясендә яки аның комиссиясе утырышында катнашу мөмкин булмаса, житди сәбәп аркасында Совет депутаты бу хакта жирлек Советына алдан хәбәр итә.

6. Депутатка карата жинаять яки административ жаваплылыкка тарту, аны кулга алу, тентү, сорау алу, аңа карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылганда, шулай ук Торак һәм (яки) хезмәт урынын, аның багажын, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларын, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларын кулга алганда, язып алганда, федераль законнар белән билгеләнә.

7. Совет депутаты әйтелгән фикер, тавыш биргәндә белдерелгән позиция өчен, депутат статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән аның вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң да, жинаять яки административ жаваплылыкка тартылырга тиеш түгел. Әлеге Нигезләмә Дәүләт Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыл итү, яла ягу яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозу очрақларына кагылмый.

8. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкалар;
- 3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яисә чикләнгән эшчән дип тану;
- 4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип тану яисә вафат булган дип игълан итү;
- 5) судның гаепләү карарының үз көченә керүе;
- 6) Россия Федерациясеннән читкә даими яшәү урынына чыгу;
- 7) Россия Федерациясе гражданлыгын туктату, чит ил гражданлыгын туктату - аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланьрга, аларга чит ил гражданлыгын алырга йә аларга Россия Федерациясе гражданының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы булмаган чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы чит ил гражданы яисә башка документ алу хокукына ия, аның нигезендә чит ил гражданы булган Россия Федерациясе гражданы чит ил дәүләте гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы, жирле үзидарә органнарына сайланьрга хокуклы;
- 8) сайлаучылар фикере;
- 9) Совет вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;
- 10) хәрби хезмәткә чакырылу яки аны алыштыручы альтернатив граждан хезмәтенә жибәрү;

11) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда. Әлеге статьяның 8 өлешендәге 2 пункттында каралган очракта, үз теләге белән отставкага китү турында гариза биргән Совет депутаты вәкаләтләре Советның якындагы сессиясендә кабул ителә торган карары белән туктатыла. Әлеге статьяның 8 өлешендәге 1, 3-7, 10 пунктларында каралган очракларда, Дәүләт Советы депутаты вәкаләтләре әлеге пунктларда каралган нигезләр житкәннән соң туктатыла, бу хакта Советның якындагы сессиясендә тиешле карар кабул ителә. Әлеге статьяның 8 өлешендәге 8 пункттында каралган очракта, Дәүләт Советы депутаты вәкаләтләре чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләрен рәсми бастырып чыгарган көннән туктатыла, бу хакта Советның якындагы сессиясендә тиешле карар кабул ителә. Әлеге статьяның 8 өлешендәге 9 пункттында каралган очракта, Дәүләт Советы депутаты вәкаләтләре тиешле хокукый акт үз көченә кәргән көннән яисә анда күрсәтелгән сроктан туктатыла. Совет депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турындагы карар Совет сессиясе арасында барлыкка килгән вакыттан соң 30 көннән дә соңга калмыйча кабул ителә.

9. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, депутатның өстәмә сайлаулар федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

10. Депутат, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән очраклардан тыш, башка муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы депутаты яисә башка муниципаль берәмлекнең сайланулы вазыйфай заты вәкаләтләрен бер үк вакытта үти алмый.

11. Совет депутаты муниципаль хезмэт вазыйфаларын били, дэүлэт хакимиятенез закон чыгару (вэкиллекле) органнары депутаты була алмый.

12. Совет депутаты «коррупциягэ каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрэндэге 273-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгелэнгән чикләүлэрне һәм тыюларны үтэргэ һәм бурычларны үтэргэ тиеш.

31 Статья. Жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәтләре

1. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук предприятие, оешма коллективлары, дэүлэт һәм башка органнар белән үзара элемтэдә тора.

2. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында жаваплы һәм аларга хисап тотта.

3. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында елга бер тапкырдан да ким булмаган эшләре турында хисап тотта, жирлек советы эше турында даими хәбәр итэ, шулай ук айга бер тапкыр сайлаучыларны кабул итэ.

4. Жирлек Советы депутаты жирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфэгательләрен тээмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергэ, шул исәптән алардан кергән тэкьдимнэрне, гаризаларны, шикаятьләрне карарга, аларда булган мәсьәләлэрне дөрөс һәм үз вакытында хәл итэргэ тиеш.

32 Статья. Яңа сайланган жирлек советының эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш авыл жирлеге Советы беренче утырышка жирлек Советы депутатларының билгелэнгән саныннан кимендэ өчтән икесе сайланганнан соң ун көннән дэ соңга калмыйча жыела. Сайлаулардан соң беренче утырыш авыл жирлеге башлыгы тарафыннан чакырыла, э ул булмаганда - жирлек сайлау комиссиясе тарафыннан.

2. Сайлаулардан соң авыл жирлеге Советының беренче утырышын яңа башлык сайланганчы жирлек Советы депутаты ача һәм алып бара.

33 Статья. Жирлек Советы Компетенциясе

1. Жирлек советы компетенциясендэ:

1) Устав кабул итү, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

2) жирлек бюджетын раслау һәм аның үтөлеше турында хисап;

3) салымнар һәм жыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендэ жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгэртү һәм юкка чыгару;;

4) жирлекнең үсеш планнарын һәм программаларын кабул итү, аларның үтөлеше турында хисапларны раслау;

5) жирлекнең муниципаль милкендэге мөлкэт белән идарэ итү һәм эш итү тэртибен билгеләү;;

6) муниципаль предприятиеләрне төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында, шулай ук федераль законнарда каралган очрактардан тыш, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәт күрсәтүләренә тарифларны билгеләү турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү;

7) жирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;

8) жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәмин итү тәртибен билгеләү;

9) жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү вәкаләтләрен башкаруны контрольдә тоту;

10) жирлек башлыгын сайлау;

11) жирлек башлыгы урынбасарын сайлау;

12) жирлек башлыгын отставкага жиберү турында Карар кабул итү.

13) әлеге Устав нигезендә халык алдында тыңлауларны һәм гражданны сораптыру билгеләү, ачык тыңлауларны оештыру һәм үткәрү тәртибен билгеләү, шулай ук гражданны сораптыру билгеләү һәм үткәрү тәртибен билгеләү;

14) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган очрактарда жирлек чикләрен үзгәртүгә, шулай ук жирлекне үзгәртеп коруга бәйле карарлар кабул итү;

15) жирлек гражданныларының хокукый инициативасын тормышка ашыру тәртибен, территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибен һәм жирлек бюджетыннан кирәкле акчалар бүлеп бирү тәртибен, гражданны (делегатлар) жыелышларын, гражданны жыелышларын билгеләү һәм үткәрү тәртибен билгеләү;

16) жирле референдум билгеләү турында Карар кабул итү;

17) жирлекнең башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренә чик санын билгеләү;

18) Советның үз-үзен таркату һәм әлеге Уставның 30 статьясындагы 8 өлешендә каралган очрактарда Совет депутатлары вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында Карар кабул итү, жирлекнең сайланулы вазыйфаи затларының вәкаләтләрен туктату;

19) совет регламентын кабул итү;

20) депутат комиссияләрен төзү, раслау һәм үзгәртү;

21) законнар нигезендә салымнар буенча салым ташламаларын билгеләү;

22) жирлекнең территориаль планлаштыру документларын, жирлекнең шәһәр төзелеше проектларының жирле нормативларын, жирлек территориясеннән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясенә шәһәр төзелеше кодексы нигезендә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;

23) оешма тарафыннан түләүле чаралар үткәргәндә, мәктәпкәчә яшьтәге балалар, инвалидлар, призыв буенча хәрби хезмәт үтүче хәрби хезмәткәрләр өчен ташламалар билгеләү тәртибен билгеләү;

24) депутат запросларын карау һәм алар буенча карарлар кабул итү;

25) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;

26) жирлек Советына депутатлар һәм жирлек башлыгы сайлауларын билгеләү турында Карар кабул итү;

27) жирлекнең муниципаль махсуслаштырылган торак фондыннан торак урыннары бирү тәртибен билгеләү;

28) муниципаль Янгын сагы булдыру турында Карар кабул итү, жирлек территориясендә муниципаль Янгын сагы эшчәнлегенең максатын, бурычларын һәм тәртибен билгеләү, аның башка төр янгын саклау белән үзара бәйләнешләре тәртибен билгеләү;

29) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын оештыру-хокукый, финанс һәм матди-техник тәэмин итү тәртибе турында Карар кабул итү;

30) жирлек халкы тәкъдире буенча территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләрен билгеләү;

31) жирләү эше мәсьәләләре буенча махсуслаштырылган хезмәтләр эшчәнлегенең тәртибен билгеләү;

32) әлеге Уставның 10 статьясындагы 2 өлеше нигезендә авыл жирлегә өчен әһәмиятле булган эшләрне (шул исәптән дежурлыкларны) ирекле нигездә башкаруга гражданның жәлеп итү турында Карар кабул итү;

33) жирлекнең коммуналь транспорт, социаль инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын раслау;

34) кулланучылар өчен бәяләргә (Тарифлар) өстәмәләр билгеләү;

35) жирлек Советы депутатлары арасынан муниципаль район Советына жирлек вәкилен сайлау.;

36) жирлек территориясен төзекләндерү һәм карап тоту кагыйдәләрен раслау;

37) жирлек Уставын һәм жирлек Советы карарларын аңлату;

38) жирлек Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар кабул итү;

39) Советның, авыл жирлегә Башкарма комитетының һәм әлеге органнар эшчәнлегә белән бәйле булган оешмаларның мобилизация эзерлегә һәм мобилизациясе белән тәэмин итү һәм житәкчелек итү.;

40) жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затларына, жирле үзидарәнең сайланулы органнары әгъзаларына, жирлек Советы депутатларына, муниципаль хезмәткәрләр һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренә һөнәри белем һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру.;

41) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләренә вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән жирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Жирлек советы авыл жирлегә башлыгының еллык эшчәнлегә, жирлек башкарма комитеты һәм жирлек башлыгына караган башка жирле үзидарә

органнары эшчэнлеге, шул исэптэн жирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында еллык отчетларын тыңдый.

34 Статья. Жирлек советының эш тәртибе

1. Жирлек советының эш тәртибе әлеге Устав һәм жирлек Советының регламенты белән билгеләнә.

2. Жирлек советы эшчәнлегенә төп формасы-аның утырышлары, аларда жирлек Советы компетенциясенә караган мәсьәләләр хәл ителә.

3. Жирлек советы утырышы сайланган депутатлар саныннан кимендә 50 проценты катнашса, хокуклы була.

4. Жирлек советының чираттагы утырышлары кирәк булган саен, әмма кимендә өч айга бер тапкыр үткәрелә. Чираттан тыш утырышлар жирлек башлыгы яисә депутатлар тәркеме инициативасы белән жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше чакырыла.

5. Совет утырышлары жирлек башлыгы тарафыннан чакырыла. Жирлек Советы депутаты һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырыш - аны үткәргүгә кадәр бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Жирлек Советы утырышлары ачык һәм ачык үткәрелә. Советның ачык утырышларында жирлекнең һәр кешесе катнаша ала. Регламентта каралган очрақларда, жирлек Советы ябык утырыш үткәрү турында Карар кабул итәргә хокуклы, анда бары тик жирлек Советы чакырган затлар, шулай ук утырышта законнар нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.

7. Жирлек Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткәрү датасы, урыны һәм вакыты турында белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр күчәрелә һәм тавыш бирү нәтижәләре күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Авыл жирлеге советы утырышы беркетмәсенә кул куйганнан соң, жирлек башлыгы аның белән жирлектәге һәр кеше таныша ала.

8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Жирлек Советы депутаты үзенә тавыш бирү хокукын шәхсән үзе гамәлгә ашыра. Жирлек советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрөн куллану очрақлары әлеге Устав, жирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

35 Статья. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Жирлек Советы эшчәнлеген авыл жирлеге башлыгы оештыра.

2. Жирлек Советы Регламенты нигезендә, жирлек советы компетенциясенә кергән мәсьәләләрне алдан карау һәм әзерләү өчен, депутатлар арасынан, жирлек башлыгы һәм аның урынбасарынан тыш, даими яки вакытлы комиссияләр (яки) әлеге мәсьәләләрне әзерләү өчен җаваплы депутатлар жирлек советы

эшчәнлегенә төп юнәлешләре буенча билгеләнә ала. Депутат ике даими комиссиядә дә эшләргә хокуклы.

3. Муниципаль программалар, жирлек Советы карарлары проектларын әзерләү, жирлек Советы каршында иң мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышу өчен, аның карары буенча депутатлар, жирлек башкарма комитеты, ижтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр, белгечләр, экспертлар һәм жирлек халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

36 Статья. Жирлек Советы тарафыннан контроль функцияләр башкару

1. Жирлек советы жирлек территориясендә әлеге Уставның, жирлек Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив-хокукый актларның үтәлешен, жирлек бюджетының үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларын куллануны, жирлекнең үсеш программаларын куллануны, жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тотат.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, жирлек Советы карары белән, депутатлар арасынан әлеге фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр төзелергә мөмкин.

3. Законнар нигезендә, жирлек Советы инициативасы белән жирлек башлыгы, жирлек бюджеты акчаларын максатчан файдалану, муниципаль милекне файдалануның нәтижәлегә буенча тикшерүләр (ревизияләр) үткәрелергә мөмкин. Күрсәтелгән контроль һәм экспертиза-аналитика чараларын үткәрү тәртибе жирлекнең ревизия комиссиясе турында Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Әгәр законда башкача билгеләнмәгән булса, жирлек башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, жирле ижтимагый үзидарә органнары, закон белән башкача билгеләнмәгән булса, жирлек советы, аның контроль комиссияләре, жирлек Советы депутаты мөрәжәгатә буенча соратып алына торган мәгълүматны жирлек Советы карамагына караган мәсьәләләр буенча бирергә, ә законнарны, муниципаль хокукый актларны бозган өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.

5. Жирлек советы жирлек башлыгының еллык отчетларын, аның эшчәнлегә, жирлекнең башкарма комитеты һәм башка жирле үзидарә органнары эшчәнлегә, шул исәптән жирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләргә хәл итү турында отчетларын тыңлай.

6. Авыл жирлегә Советы, контроль функцияләр башкарып, жирлек Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-боеру эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

37 Статья. Жирлек вәкилен муниципаль район Советына сайлау

1. Жирлек вәкиле яшерен тавыш бирү юлы белән Биектау муниципаль районы Советына депутатлар арасынан сайлана.

2. Сайланган дип жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан артысыннан артыгы тавыш биргән кандидат санала.

38 Статъя. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Совет вәкаләтләре «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләрдә вакытыннан алда туктатылырга мөмкин. Совет вәкаләтләре шулай ук туктатыла очракта:

1) Совет тарафыннан үз-үзен таркату турында Карар кабул итү;

2) жирлек Советы депутатларының әлеге составының законсызлыгы турында, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләре туктатылуга бәйле рәвештә, Татарстан Республикасы Югары суды карарының үз көченә керүе;

3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, шулай ук жирлек бетерелгән очракта, жирлекне үзгәртеп кору;;

4) жирлекнең шәһәр округы белән берләшүенә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалтуы;

5) жирлек чикләрен үзгәртү яки жирлекнең шәһәр округы белән берләшүе нәтижәсендә килеп чыккан сайлаучыларның санын 25% тан арттыру;;

6) гражданның ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогын бозу.

2. Үз-үзен таркату инициативасы белән Совет депутатлары төркеме, Советның сайланган депутатлары саныннан кимендә өчтән бер өлеше, жирлек башлыгы чыгыш ясарга мөмкин. Үз-үзен таркату турындагы Инициатива язма гариза белән рәсмиләштерелә һәм советка кертелә. Инициатив төркемнең барлык депутатлары, авыл жирлегә башлыгы имзалаган язма гаризада үз-үзен таркату сәбәпләрен күрсәтеп, үз-үзен таркату турында тәкъдим, үзен таркату инициаторы яки инициаторлары (фамилиясе, исеме, атасының исеме), шәхси имзасы һәм аны кергү датасы күрсәтелгән булырга тиеш.

3. Үз-үзен таркату турында гариза советның чираттагы йә чираттан тыш сессиясендә каралырга тиеш, ләкин Документлар советка кергән көннән бер айдан да соңга калмыйча. Советның үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карау дәвамлылыгы барлык хәлләрне һәм үз-үзен таркату инициативасының нигезләрен һәръяклы һәм объектив тикшерү мөмкинлеген гарантияләргә тиеш.

4. Үз-үзен таркату турындагы карар Совет депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән ике тавышы белән Советның якындагы сессиясендә яшерен тавыш бирү юлы белән йә Советның чираттан тыш сессиясендә кабул ителә.

5. Совет депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.
6. Совет яисә аның үз-үзен таркату вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, яңа чакырылыш Дәүләт Советы депутатларын муниципаль сайлаулар законнар нигезендә билгеләнә һәм уздырыла.

39 Статья. Жирлек советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы карары жирлек башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы белән жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә яртысыннан да ким булмаган санда кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында Карар кабул итү инициативасы күрсәтелергә тиеш түгел:

- 1) жирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
- 2) жирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәләше турында хисап раслау чорында;
- 3) жирлек башлыгын чакыртып алу турында тавыш бирү уздыру чорында йә аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта. 3

. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен таркату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар кушылырга мөмкин.

4. Депутатлар арасынан үз-үзен таркату мәсьәләсен алдан карау өчен жирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Авыл жирлегенә Советы яки авыл жирлегенә башлыгы карары белән жирлек советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә халык алдында тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Авыл жирлегенә Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карау дәвамлылыгы жирлек Советы депутатлары һәм жирлек халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартлары һәм нигезләмәләре буенча һәръяклы һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзен таркату турында карар үз-үзен таркату турындагы инициативаны тәкъдим иткән көннән ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар, яшерен тавыш бирү юлы белән, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән ике тавыш белән кабул ителә.

7. Жирлек Советы үз-үзен таркату турында тәкъдим кире каккан очракта, үз-үзен таркату турында кабат инициатива үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да соңга калмыйча күрсәтелергә мөмкин.

40 Статья. Жирлек Башлыгы

1. Жирлек башлыгы жирлекнең иң югары вазыйфаи заты булып тора, әлегә устав белән жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү буенча үз вәкаләтләре бирелә.

2. Жирлек башлыгы жирлек Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.

3. Авыл жирлеге башлыгы вазыйфасының рәсми атамасы - «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Олы Битаман авыл жирлеге башлыгы» 3. Жирлек башлыгы үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара.

4. Жирлек башлыгы бер үк вакытта жирлек советын һәм жирлек башкарма комитетын җитәкли.

5. Авыл жирлеге башлыгы авыл жирлеге халкына һәм советка контроль һәм хисап тотты.

6. Жирлек башлыгы закон һәм әлеге Устав нигезендә яшерен тавыш биргәндә гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә 5 елга сайлана. Жирлек башлыгы вакытыннан алда муниципаль сайлауларда сайланган очракта, аның вәкаләтләре вакыты әлеге Уставның 13 статьясындагы 4 өлеше нигезләмәләрен исәпкә алып билгеләнә.

7. Жирлек башлыгы итеп тавыш бирү көненә 21 яшькә җиткән Россия Федерациясе гражданы сайлана ала. Жирлек башлыгы вәкаләтләре яңа сайланган жирлек башлыгы вазифасына кергән көннән башлана һәм туктатыла.

8. Авыл жирлеге башлыгы вазыйфасына керешү Совет утырышында тантаналы рәвештә сайланганнан соң өч атнадан да соңга калмыйча башкарыла.

9. Жирлек башлыгы Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасы депутаты, Россия Федерациясе Федераль Собрание Федерация Советы әгъзасы, Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимиятенә закон чыгару (вәкиллеке) органнары депутаты була алмый, Россия Федерациясенә башка дәүләт вазыйфаларын, Россия Федерациясе субъектларының дәүләт вазыйфаларын, шулай ук дәүләт граждан хезмәте вазыйфаларын һәм муниципаль хезмәт вазыйфаларын били алмый.

10. Жирлек башлыгы хокуклы түгел:

1) эшкурлык эшчәнлеге белән шәхсэн яки ышанычлы затлар аша шөгыльләнергә, шулай ук хужалык итүче субъект (торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларыннан, бакчачылык, яшелчәчелек, дача кулланучылар кооперативларыннан, күчемсез милек милекчеләр ширкәтеннән һәм һөнәр берлегеннән тыш), әгәр федераль законнарда башкача каралмаган булса яисә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртиптә билгеләнгән тәртиптә билгеләнмәгән булса) белән идарә итүдә катнашырга; аңа бу оешма белән идарә итүдә катнашу йөкләмәсе бирелмәгән;

2) башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнергә, мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш. Шулай ук вакытта мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек бары тик чит ил дәүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый, әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкача каралмаган булса;

3) Россия Федерациясенә халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары,

Попечительлар яки Күзәтчелек советлары, Россия Федерациясе территориясендә эшләүче чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган һәм аларның структур бүлекчәләре составына керергә.

11. Жирлек башлыгы, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән очраклардан тыш, башка муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы депутаты яисә башка муниципаль берәмлекнең сайланулы вазыйфай заты вәкаләтләрен бер үк вакытта үти алмый.

12. Жирлек башлыгының жинаять яки административ җаваплылыкка тарту, аны кулга алу, тентү, сорау алу, аңа карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылганда, шулай ук торак һәм (яки) хезмәт урынын, аның багажын, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларын тоткарлаганда, кулга алу, тентү, Сорау алганда, жирлек башлыгына карата оператив-эзләү чаралары үткәргәндә, федераль законнар белән билгеләнә.

13. Авыл жирлеге башлыгы әйтелгән фикер, тавыш биргәндә белдерелгән позиция һәм жирлек башлыгы статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән аның вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң да, жинаять яки административ җаваплылыкка тартылырга тиеш түгел. Әлеге нигезләмә авыл жирлеге башлыгы тарафыннан халык алдында мыскыл итү, яла ягу яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозу очракларына кагылмый.

14. Авыл жирлеге башлыгы гражданлык яки жинаять эше яки административ хокук бозу эше буенча яклаучы яки вәкил (законлы вәкиллеке очракларыннан тыш) буларак катнаша алмый.

15. Жирлек башлыгы 2008 елның 25 декабрдәге «Коррупциягә каршы тору турында» 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрен һәм тыюларны үтәргә һәм бурычларны үтәргә тиеш.

41 Статья. Жирлек Башлыгы Вәкаләтләре

1. Жирлек башлыгы үз вәкаләтләре чикләрендә:

1) башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә жирлек исеменнән эш итә, ышанычнамәсез жирлек исеменнән эш итә;

2) жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек советы утырышларын чакыра һәм аларга рәислек итә;

3) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы кабул иткән хокукый актларга кул куя һәм халыкка җиткерә;

4) үз вәкаләтләре кысаларында жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;

5) жирлек Советы эшендә хәбәрдарлыкны тәмин итү һәм җәмәгәтьчелек фикерен исәпкә алу буенча чаралар күрә;

6) гражданнырны кабул итүне, аларның мөрәҗәгәтьләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;

7) жирлек Советы сессияләре беркетмәләренә кул куя;

8) жирлек Советы аппараты эшенә житәкчелек итә;;

9) жирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;;

10) жирлек акчалары белән расланган Бюджет вәкаләтләре чикләрендә эш итә; Жирлек советы эшчәнлеген карап тоту һәм тәмин итү өчен жирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча чараларны бүлүче булып тора;

11) законнар һәм әлеге Устав нигезендә гражданның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча жирлек советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

12) жирлек территориясендә эш итүче жирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән тиешле үзара хезмәттәшлеген тәмин итә;

13) жирлек исемнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләренң жирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;;

14) жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә;

15) авыл жирлеге башкарма комитеты эшчәнлегенә бертөсле идарә итү принципларында житәкчелек итә һәм жирлек башкарма комитеты тарафыннан аның вәкаләтләренә кергән вәкаләтләренә үтәү өчен шәхси жаваплылык тота;

16) жирлек Советы, башка жирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләр, дәүләт хакимияте органнары, гражданны һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә жирлекнең башкарма комитетын тәкъдим итә.;

17) жирлек Советы каравына жирлек бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турында хисапларны тәкъдим итә;

18) жирлек Советы каравына жирлекнең комплекслы социаль-икътисадый үсеше планнары һәм программалары проектларын һәм аларның үтәлеше турында хисапларны тәкъдим итә;

19) жирлек Советы раславына Башкарма комитет структурасы проектын кертә, жирлек Башкарма комитетының штат расписаниесен раслый, хезмәткәрләренң чик санына һәм хезмәткә түләү фондына билгеләнгән чик санга туры килә.;

20) муниципаль хезмәткәрләрен һәм авыл жирлеге Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тота, аларга карата кызыксындыру һәм дисциплинар жаваплылык чаралары күрә;

21) жирлек башкарма комитеты Федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым

дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә, аларның үтәләше өчен персонал җавап тотат; тиешле законнар нигезендә һәм үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара.;

22) җирлек башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук җирлек башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;

23) җирлек советына үз эшчәнлегенә һәм Башкарма комитет эшчәнлегенә турында хисап бирә;

24) халыкка даими рәвештә җирлек башкарма комитеты эшчәнлегенә турында хәбәр итә, авыл җирлегенә башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан гражданнарны кабул итүне оештыра, айга бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә гражданнарны кабул итә, гражданнарның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикәятләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;

25) дәүләт һәм башка органнарда җирлек мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, җирлек башкарма комитеты исемнән судка гариза бирә, ышанычнамәләр бирә;

26) җирлек территориясендә гражданнар оборонасы белән җитәкчелек итүне гамәлгә ашыра.

27) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлекләр башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләргә, шулай ук әлегә Устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.

2. Җирлек башлыгы вакытлыча булмаганда яисә үз вәкаләтләрен вакытыннан алда туктаткан очракта, аның вәкаләтләрен әлегә мәсьәлә буенча махсус чыгарылган хокукый акт нигезендә җирлекнең җирле үзидарә вазыйфаларын тулысынча гамәлгә ашыра.

3. Авыл җирлегенә башлыгы җирлек советына ел саен үз эшчәнлегенә, Башкарма комитет эшчәнлегенә, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләргә хәл итү турында отчет бирә.

42 Статья. Җирлек башлыгы урынбасары

1. Җирлек башлыгы тәкъдиме белән җирлек Советы тарафыннан депутатлар арасынан җирлек башлыгы урынбасары сайлана.

2. Җирлек башлыгы урынбасары, әгәр җирлек Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

3. Җирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш бирсә, җирлек башлыгының сайланган урынбасары булып санала.

4. Җирлек башлыгы урынбасары җирлек Советы Регламентында билгеләнгән вазыйфаларны бүлү буенча функцияләргә үти, җирлек башлыгы йөкләмәләрен үти, ә вакытлыча булмаганда (авыру яки отпускка бәйле рәвештә)

яки үз бурычларын үти алмаса, яисә вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылса, жирлек башлыгы вазыйфаларын башкара.

5. Жирлек башлыгы урынбасары вәкаләтләре әлеге Уставның 38 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.

6. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары, жирлек башлыгы инициативасы белән яисә жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше таләбе буенча кабул ителә торган авыл жирлеге Советы карары буенча да вазыйфадан теләсә кайсы вакытта чакыртып алынырга мөмкин. Жирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

43 Статья. Жирлек башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкалар;
- 3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага жиберү;
- 4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфадан читләштерү;
- 5) суд тарафыннан эшкә яраксыз яисә чикләнгән эшчән дип тану;
- 6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип тану яисә вафат булган дип игълан итү;
- 7) судның гаепләү карарының үз көченә керүе;
- 8) Россия Федерациясеннән читкә даими яшәү урынына чыгу;
- 9) Россия Федерациясе гражданлыгын туктату, чит ил гражданлыгын туктату – аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, аларга чит ил гражданлыгын алырга йә аларга Россия Федерациясе гражданының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы булмаган чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы чит ил гражданы яисә башка документ алу хокукына ия, аның нигезендә чит ил гражданы булган Россия Федерациясе гражданы чит ил дәүләте гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы, жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы;
- 10) сайлаучылар тарафыннан фикерләр;
- 11) сәламәтлек торышы буенча суд тәртибендә билгеләнгән сәләтсезлек дәрәжәсе буенча жирлек башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашырырга;
- 12) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә, шулай ук жирлек бетерелгән очракта, жирлекне үзгәртеп кору;;
- 13) жирлекнең шәһәр округы белән берләшүенә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалтуы;

14) жирлек чикләрен үзгәртү яки жирлекнең муниципаль берәмлек белән берләшүе нәтижәсендә килеп чыккан сайлаучыларның санын 25% тан арттыру.;

15) Турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогын бозу.;

2. Авыл жирлеге башлыгы үз теләге белән жирлек Советына отставкага китү турында гариза жибәрә. Отставка нәтижәсендә авыл жирлеге башлыгы вәкаләтләрен туктату, үз теләге белән, гариза бирелгән көннән алып 1 айдан да соңга калмыйча, Совет карары белән рәсмиләштерелә. Әгәр Совет билгеләнгән срокта карар кабул итмәсә, жирлек башлыгы вәкаләтләре күрсәтелгән сроктан соң киләсе көннән туктатылган дип санала. Жирлек башлыгының отставкага китүе турындагы гаризасы Совет карары кабул ителгәннән соң кире алынмый. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1, 5-9, 11 пунктларында каралган очрақларда жирлек башлыгы вәкаләтләре әлеге пунктларда каралган нигезләр житкәннән соң туктатыла, бу хакта Советның якындагы сессиясендә тиешле карар кабул ителә. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 3, 4, 12-14 пунктларында каралган очрақларда жирлек башлыгы вәкаләтләре тиешле хокукый акт үз көченә кәргән көннән яисә анда күрсәтелгән сроктан туктатыла. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 10 пункттында каралган очрақта, жирлек башлыгы вәкаләтләре чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләрен рәсми бастырып чыгарган көннән туктатыла, бу хакта Советның якындагы сессиясендә тиешле карар кабул ителә.

3. Жирлек башлыгы 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» гы Федераль законда билгеләнгән чикләүләренә үтәмәгән очрақта, аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла.

4. Әгәр жирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда жирлек Советы вәкаләтләре тәмамланганчы алты айдан да кимрәк вакыт эчендә туктатылса, жирлек Советы карары буенча яңа башлык сайлау үткәрелмәскә мөмкин.

44 Статья. Авыл жирлеге башкарма комитеты

1. Жирлекнең башкарма комитеты әлеге устав белән жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү буенча һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен вәкаләтләр бирелгән жирлекнең башкарма – боеру органы булып тора.

2. Авыл жирлеге Башкарма комитетының рәсми атамасы – «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге башкарма комитеты»

3. Авыл жирлеге башкарма комитеты авыл жирлеге Советына хисап тотты һәм контрольдә тотылды.

4. Авыл жирлеге башкарма комитеты үз исеме белән мөһер, бланклар, шулай ук үзенә Граждан хәле актларын дәүләт теркәвенә алу вәкаләтләрен

гамәлгә ашыру өчен бирелгән Россия Федерациясе гербы сурәте төшерелгән түгәрәк мөһер бар.

5. Жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

45 Статья. Жирлек башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитетның структурасы жирлек башлыгы тәкъдире буенча жирлек Советы тарафыннан раслана.

2. Авыл жирлеге башкарма комитеты структурасына түбәндәгеләр керә: Башкарма комитет жетәкчесе – Жирлек башлыгы, Башкарма комитет секретаре, Башкарма комитетның башка вазыйфаи затлары.

46 Статья. Жирлек башкарма комитетының бюджет вәкаләтләре

Башкарма комитет түбәндәге бюджет вәкаләтләрен башкара::

1) жирлек бюджеты проектын, шулай ук жирлекнең комплекслы социаль - икътисадый үсеше программалары проектларын Советка тәкъдим итү өчен төзи;;

2) жирлек бюджетының үтәлешен тәмин итә һәм күрсәтелгән бюджетның үтәлеше турында хисап һәм жирлекнең комплекслы социаль - икътисадый үсеше программаларының үтәлеше турында хисап төзи, аларны советка бирү өчен;

3) муниципаль бурыч алулар, муниципаль бурыч белән идарә итү һәм муниципаль активлар белән идарә итүне гамәлгә ашыра, муниципаль гарантияләр, бюджет кредитлары бирә;

4) жирлекнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын характерлый торган статистик күрсәткечләр жыюны оештыра, күрсәтелгән мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тапшыра;;

5) жирлекнең муниципаль программаларын эшләү, аларны формалаштыру һәм тормышка ашыру турында карарлар кабул итү тәртибен билгели;

6) Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга сала торган башка норматив хокукый актлар нигезендә бүтән бюджет вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

47 Статья. Авыл жирлеге башкарма комитетының муниципаль милек белән идарә итү, жирлек территориясендә предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә вәкаләтләре

Авыл жирлеге башкарма комитеты муниципаль милек белән идарә итү өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләрен башкара::

1) жирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәте белән идарә итә, муниципаль милек объектларын төзү, сатып алу, куллану, алар белән эш итү һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

2) жирлек Советы карары белән билгеләнә торган очрақларда жирлек Советы килешүенә (раславына) муниципаль милекне читләштерү, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм кертә;

3) муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән жирлекнең икътисадый һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр төзи; жирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;

4) жирлек советы билгеләгән тәртиптә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларның эшчәнлек максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның житәкчеләрен биләп торган вазыйфадан азат итә;

5) муниципаль заказ формалаштыра һәм урнаштыра; бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль заданиене үтәүне финанс ягыннан тәмин итүне гамәлгә ашыра; жирлекне төзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, продукция житештерү, халыкның көнкүреш һәм социаль – мәдәни ихтияжларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәтләр күрсәтү, моның өчен каралган үз матди һәм финанс чараларыннан файдаланып, башка эшләр башкаруга заказ бирә;

6) кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

7) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

48 Статья. Авыл жирлеге башкарма комитетының халыкка коммуналь-көнкүреш, сәүдә хезмәте күрсәтү, кулланучылар хокукларын яклау өлкәсендә вәкаләтләре

Авыл жирлеге башкарма комитеты халыкка коммуналь-көнкүреш, сәүдә хезмәте күрсәтү, кулланучылар хокукларын яклау өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләренә башкара:

1) жирлек чикләрендә электр, жылылык, газ һәм су белән тәмин итүне, шулай ук халыкны ягулык белән тәмин итүне һәм халыкны Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ягулык белән тәмин итүне оештыра;

2) халыкны су белән тәмин итүне оештыра, шул исәптән кайнар су белән тәмин итүне, салкын су белән тәмин итүне һәм (яки) ташландык суларны агызуны хәл итүче оешмалар үз йөкләмәләрен, йә күрсәтелгән оешмаларның үз йөкләмәләрен үтәүдән баш тарткан очрақта, халыкны су белән тәмин итүне һәм (яки) ташландык суларны агызуны оештыру буенча чаралар күрә;

3) жирлекнең су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агызу схемаларын раслай;

4) жирлек территориясен төзекләндерүне (урамнарны яктырту, территорияләренә яшелләндерүне, урам исемнәре һәм йорт номерлары язылган

күрсәткечләр урнаштыруны, кече архитектура формаларын урнаштыруны һәм карап тотуны да кертеп) оештыра;

5) жирлек халкының массакүләм ял итү өчен шартлар тудыра һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыра;

6) жирлек халкын сәүдә, жәмәгать туклануы, көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра; базарлар һәм ярминкәләр оештыра;

7) Күмү урыннарын карап тоту һәм ритуаль хезмәтләр оештыра;

8) көнкүреш калдыкларын һәм чүп-чар жыюны һәм чыгаруны оештыра;

9) кулланучыларның шикәятләрен карый, кулланучылар хокукларын яклау мәсьәләләре буенча аларга консультацияләр бирә;

10) кулланучылар хокукларын яклауга (билгесез кулланучылар даирәсен) судларга мөрәжәгать итә.; 1

1) кулланучының сыйфатсыз товарлар (эшләр, хезмәт күрсәтүләр), шулай ук тормыш, сәламәтлек, кулланучылар мөлкәтенә һәм әйләнә-тирә мохит өчен куркыныч булган товарлар (эшләр, хезмәт күрсәтүләр) кулланучысының шикәяте буенча ачыкланганда, бу хакта товарларның (эшләр, хезмәтләрнең) сыйфатын һәм куркынычсызлыгын тикшереп торучы федераль башкарма хакимият органнарына кичекмәстән хәбәр итә.;

12) кулланучыларның билгесез даирәсенә карата житештерүче (башкаручы, сатучы, вәкаләтле оешма яки вәкаләтле индивидуаль эшкуар, импортер) тарафыннан хокукка каршы гамәлләрне туктату турында судларга дөгъвалар белдерә;

13) авыл хужалыгы житештерүен үстерүдә ярдәм итә, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

14) торак пунктларда гражданның урамнар, майданнары һәм башка яшәү территорияләренә исем бирә, йортларның номерларын билгеләү, урамнарны яктыртуны оештыру һәм урам исемнәре һәм йорт номерлары язылган күрсәткечләр куюны үз эченә ала.;

15) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

49 Статья. Авыл жирлеге башкарма комитетының төзелеш, транспорт һәм элементә өлкәсендә вәкаләтләр

Авыл жирлеге башкарма комитеты төзелеш, транспорт һәм элементә өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләрне башкара.:

1) жирлекнең генераль планы проектын эшли;

2) жирлекнең жирдән файдалану һәм төзелеш Кагыйдәләре проектын эшли, жирлек территориясен планлаштыру буенча документлар эзерли.;

3) жирлек территориясендә капитал төзелеш объектларын төзүне, үзгәртеп коруны тормышка ашырганда, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында, башка федераль законнарда каралган очрактан тыш), объектларны файдалануга тапшыруга рөхсәт бирә.;

4) жирлекнең шәһәр төзелеше проектлаштыруның жирле нормативларын эшли;;

5) Биектау муниципаль районы муниципаль берәмлегенә территорияль планлаштыру схемасы проектын, жирлекнең социаль-икътисадый үсешенә, әлеге объектларның жирлек территориясендә әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясавы ихтималы өлешендә, Биектау муниципаль районы муниципаль берәмлегенә территорияль планлаштыру схемасы проектын килештерә.;

6) жирлекнең коммуналь, транспорт, социаль инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын эшли.;

7) жирлек чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтү һәм халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру өчен шартлар тудыра.;

8) почта элемтәсе оешмаларына жирлек территориясендә почта элемтәсе объектларын урнаштыруда ярдәм күрсәтә, әлеге оешмаларның торак булмаган биналар бүлеп бирү яки почта элемтәсе бүлекчәләрен һәм башка почта элемтәсе объектларын урнаштыру өчен биналар төзү турындагы тәкъдимнәрен карый.;

9) жирле почта маршрутларының тотрыклы эшен булдыруга һәм аларга ярдәм итә, почта элемтәсе операторларына билгеләнгән контроль срокларда почта жибәрүләрен китерүдә ярдәм итә.;

10) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

50 Статья. Автомобиль юлларыннан файдалану, юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә авыл жирлеге башкарма комитеты вәкаләтләре

Авыл жирлеге башкарма комитеты автомобиль юлларыннан файдалану, юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләргә башкара.:

1) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген һәм аларда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итүне, шул исәптән парковкалар (парковка урыннары) булдыруны һәм эшләвен тәэмин итүне, жирлекнең торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының сакланышына муниципаль контрольне гамәлгә ашыра.;

2) әлеге объектларны проектлау нормалары, төзелеш планнары һәм генераль схемалары нигезендә жирлек юлларын каралган сервис объектлары белән тәэмин итү буенча чаралар күрә.;

3) юл хәрәкәтендә катнашучыларның ихтыяжларын максималь канәгатьләндерү һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү максатларында сервис объектларының эшен оештыра.;

4) юл хәрәкәтендә катнашучыларга сервис объектларының булуы һәм якын-тирә медицина оешмаларының, элемтә оешмаларының урнашуы турында мәгълүмат, шулай ук тиешле юлларда хәрәкәт итү шартлары турында мәгълүмат бирә.;

5) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

51 Статья. Торак мөнәсәбәтләре өлкәсендә авыл жирлеге башкарма комитеты вәкаләтләре

Авыл жирлеге башкарма комитеты торак мөнәсәбәтләре өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләрне башкара::

1) жирлекнең муниципаль торак фонды исәбен алып бара һәм муниципаль торак контролен гамәлгә ашыра;

2) билгеләнгән тәртиптә социаль наем шартнамәләре буенча бирелә торган торак урыннарына мохтажлар буларак гражданны иһәпкә алуны алып бара;

3) торак биналарны торак булмаган биналарга һәм торак булмаган биналарга Россия Федерацияһе Торак кодексы һәм шәһәр төзелешә эһчәнлегә турындагы законнар таләпләрен үтәүне иһәпкә алып торак урыннарына күчәрүне гамәлгә ашыра;

4) торак биналарны үзгәртеп коруны һәм яңадан планлаштыруны килештерә;

5) жирлекнең муниципаль торак фондының торак урыннарын билгеләнгән тәртиптә яшәү өчен яраксыз дип таный.;

6) Гражданны аз керемләләр дип тану һәм аларга муниципаль торак фондыннан социаль наем шартнамәләре буенча торак урыннары бирү максатларында гаиләнең һәр әгъзасына туры килә торган керем күләмен һәм гаилә әгъзалары милкендәге һәм салым салынырга тиешлә мөлкәт һакын билгели.;

7) жирлекнең муниципаль торак фондын карап тотуны, төзүне оештыра, торак төзелешә өчен шартлар тудыра;

8) жирлекнең муниципаль торак фондыннан социаль наем шартнамәләре буенча аз керемлә гражданныга билгеләнгән тәртиптә торак урыннары бирә.;

9) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны гамәлгә ашыра, биналары муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды булган күпфатирлы йортларга энергетика тикшерүен үткәрүне оештыра, энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру турында законнарда каралган башка чараларны оештыра һәм үткәрә.;

10) коммуналь инфраструктура системасына тоташуга тарифларны, коммуналь комплекс оешмаларының тоташуга тарифларын, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга өстәмәләр, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмәләр тарифларны жайга сала.

11) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

52 Статья. Жир мөнәсәбәтләрен жайга салу һәм жир асты байлыктарыннан файдалану өлкәсендә авыл жирлеге башкарма комитеты вәкаләтләре

Жир мөнәсәбәтләрен жайга салу һәм жир асты байлыктарыннан файдалану өлкәсендә жирлекнең башкарма комитеты:

1) жирлекнең муниципаль милкендәге жир кишәрлекләре белән идарә итә һәм эш итә;;

2) жирләрне, авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләрдән тыш, билгеләнгән тәртиптә бер категориядән икенчесенә күчерү;

3) жирлек чикләрендә жирләрне резервльый һәм жир кишәрлекләрен жирлекнең муниципаль ихтыяжлары өчен тартып ала;

4) муниципаль жир контролен гамәлгә ашыра;

5) Россия Федерациясе Жир кодексында каралган очрақларда, жирлекнең муниципаль милкендәге жир кишәрлекләрен бирә;;

6) жирлекнең генераль планы проектын һәм жирлекнең башка шәһәр төзелеше документлары проектларын Россия Федерациясенә шәһәр төзелеше кодексы нигезендә әзерли һәм жирлек Советына раслауга кертә, аларның үтәлешен тәмин итә;

7) халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарға предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы гамәлләре турында хәбәр итә;

8) муниципаль милектә булган жирләрдән рациональ файдалану һәм саклауны планлаштыруны һәм оештыруны гамәлгә ашыра;

7) гомумтаралган файдалы казылмалар чыгарганда, шулай ук файдалы казылмалар чыгаруга бәйле булмаган жир асты корылмаларын төзегәндә жир асты байлыктарыннан файдалануны һәм саклауны контрольдә тотат;;

9) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

53 Статья. Су объектларыннан файдалану һәм аларны саклау өлкәсендә авыл жирлеге башкарма комитеты вәкаләтләре

Авыл жирлеге башкарма комитеты су объектларыннан файдалану һәм аларны саклау өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләрне башкара::

1) жирлекнең муниципаль милкендәге су объектларына карата Россия Федерациясе Су кодексында каралган вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;;

2) су объектларында кешеләрнең куркынычсызлыгын тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыра;

3) жирлекнең муниципаль милкендә булган су объектларыннан файдалану чикләүләре турында халыкка хәбәр итә;

4) суның тискәре йогынтысын булдырмау һәм аның нәтижеләрен бетерү чараларын гамәлгә ашыра;

5) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

54 Статья. Авыл жирлеге башкарма комитетының халыкка социаль-мәдәни хезмәт күрсәтү, Архив эше өлкәсендә вәкаләтләре

Авыл жирлеге башкарма комитеты халыкка социаль-мәдәни хезмәт күрсәтү, Архив эше өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләрне башкара::

1) халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне, жирлек китапханәләренә китапханә фондларының сакланышын тәэмин итүне һәм туплауны оештыра;

2) жирлек халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү һәм ял оештыру өчен шартлар тудыра;

3) жирлек милкендә булган мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны, куллануны һәм популярлаштыруны гамәлгә ашыра;

4) жирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын дәүләт тарафыннан саклауны гамәлгә ашыра;;

5) жирле традицион халык сәнгәтен үстерү өчен шартлар тудыра, жирлектә халык сәнгәтен саклап калу, торгызу һәм үстерүдә катнаша;

6) жирлек территориясендә физик культура һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар тәэмин итә, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндрерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыра;

7) жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләрү чараларын оештыра һәм тормышка ашыра;

8) жирлекнең архив фондларын формалаштыра;

9) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

55 Статья. Жирлек башкарма комитетының территорияль, Гражданнар оборонасы, халыкны һәм территорияне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә вәкаләтләр

Авыл жирлеге башкарма комитеты территорияль, Гражданнар оборонасы, халыкны һәм территорияне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләрне башкара::

1) территорияль оборона һәм гражданнар оборонасы, халыкны һәм жирлек территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау чараларын оештыра һәм тормышка ашыра;

2) үткәрә чаралар буенча гражданнар оборонасы, эшли һәм тормышка ашыра планнарын Гражданнар оборонасы һәм халыкны яклау;

3) жирлек халкын гражданнар оборонасы өлкәсендә эзерләрү һәм укыту уздыра;

4) хәрби гамәлләр алып барганда яки бу гамәлләр нәтижәсендә барлыкка килгән куркынычлар турында, шулай ук табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү куркынычы турында, саклау корылмалары һәм башка гражданнар оборонасы объектлары турында халыкка хәбәр итүнең муниципаль системаларын даими эзерлек хәлендә булдыра һәм хуплый.;

5) куркынычсыз районнарда халыкны, матди һәм мәдәни кыйммәтләрне эвакуацияләрү буенча чаралар үткәрә;

6) сугыш вакытында оешмаларның тотрыклы эшләрвен тәэмин итү буенча беренчел чаралар үткәрә;

7) Гражданнар оборонасы максатларында азык-төлек, медицина чаралары һәм башка чаралар запасларын булдыра һәм үз эченә ала;

8) халыкка үз вакытында хәбәр итүне, шул исәптән халыкка, хәрби гамәлләр алып барганда яки бу гамәлләр нәтижәсендә барлыкка килгән куркынычлар турында, шулай ук табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү яисә барлыкка килү куркынычы турында халыкка ашыгыч хәбәр итүне тәмин итә;

9) халыкны, жирлек территориясен гадәттән тыш хәлләрдән яклау өчен кирәкле көчләр һәм чаралар эзерләүне һәм аларны эзерләүне, халыкны бу хәлләрдә саклану ысулларына һәм гамәлләргә өйрәтүне гамәлгә ашыра;;

10) халыкка гадәттән тыш хәлләр турында мәгълүмат бирүне гамәлгә ашыра;

11) халыкны һәм жирлек территориясен гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендәге чараларны финанслауны гамәлгә ашыра;

12) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыра;

13) авария-коткару һәм башка кичектергесез эшләрне оештыра һәм үткәрә, шулай ук аларны уздырганда жәмәгать тәртибен хуплый; үз көчләре һәм чаралары житәрлек булмаганда, Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына ярдәм сорап мөрәжәгать итә.;

14) оешмаларның гадәттән тыш хәлләрдә тотрыклы эшләвенә ярдәм итә;

15) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

56 Статья. Муниципаль Янгын сагы һәм авария-коткару хезмәтләре эшчәнлегә өлкәсендә авыл жирлегә башкарма комитеты вәкаләтләре

Авыл жирлегә башкарма комитеты муниципаль Янгын сагы һәм авария-коткару хезмәтләре эшчәнлегә өлкәсендә түбәндәге вәкаләтләрен башкара.:

1) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәмин итә;

2) ирәкле янгын сагы оештыру, шулай ук Гражданнарның беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәмин итүдә катнашуы өчен башка формаларда шартлар тудыра;

3) янгын куркынычсызлыгын тәмин итү буенча чаралар, жирлек территориясен үстерү планнары, схемалары һәм программалары үз эченә ала;

4) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына янгын куркынычсызлыгы чаралары турында халыкка мәгълүмат бирүдә, шул исәптән Халык жыелышларын оештыру һәм үткәрү юлы белән дә, ярдәм күрсәтә;

5) жирлек территориясендә авария-коткару хезмәтләрен һәм (яки) авария-коткару формираниеләрен булдыра, аларның эшчәнлеген оештыра һәм оештыра;;

б) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

57 Статья. Коммуналь комплекс оешмаларының тарифларын һәм өстәмэләрен жайга салу өлкәсендә авыл жирлеге башкарма комитеты вәкаләтләре

Коммуналь комплекс оешмаларының тарифларын һәм өстәмэләрен жайга салу өлкәсендә жирлекнең башкарма комитеты түбәндәге вәкаләтләрен башкара.:

1) коммуналь комплекс оешмалары хезмәтләрен кулланучылар өчен үтемлек билгеләү өчен кулланыла торган критерийлар системасын билгели;

2) тарифлар һәм өстәмәләр турында мәгълүмат бастыра;

3) «коммуналь комплекс оешмалары тарифларын жайга салу нигезләре турында» 2004 елның 30 декабрдәге 210-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән, коммуналь комплекс оешмалары тарафыннан үтәләргә тиешле вәкаләтләр чикләрендә карарлар кабул итә һәм күрсәтмәләр бирә.;

4) Татарстан Республикасының жайга салу органы тарафыннан жирлек өчен билгеләнгән чик индекс нигезендә коммуналь комплекс оешмалары хезмәтләре күрсәтүгә тарифларга өстәмәләр билгели;

5) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка вәкаләтләр.

58 Статья. Федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә авыл жирлеге башкарма комитеты вәкаләтләре

1) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.;

2) дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларын исәпкә алып бара һәм тиешле файдалануны тәмин итә;

3) федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра.;

59 Статья. Оборона, мобилизация эзерлек һәм мобилизация өлкәсендә авыл жирлеге башкарма комитеты вәкаләтләре

1) үз компетенциясе кысаларында хәрби идарә органнары белән үзара бәйләнештә торы, жирлек территориясендә оборона өлкәсендә законнарның үтәлешен тәмин итү.;

2) эшчәнлек күрсәтелгән органнар эшчәнлегә белән бәйле булган башкарма комитетның һәм оешмаларның мобилизация эзерлеген һәм мобилизацияләнүен оештыру, тәмин итү һәм аңа житәкчелек итү.

Мәкалә 60. Жирлек башкарма комитетының башка вәкаләтләре

1. Жирлек башкарма комитеты түбөндөгө башка вәкаләтләрне башкара::

1) жирлек ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны, «Федераль милектә булган су объектларында ясалма жир кишәрлекләре турында һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2011 елның 19 июлендәге 246-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлеге төзү турында шартнамә төзү хокукына ачык аукцион үткәрүне тәмин итә.;

2) жирлек башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка яктан тәмин итүне гамәлгә ашыра;

3) жирлекнең архив фондларын формалаштыруны тәмин итә;

4) жирлекнең жирле эһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү максатларында, әлеге Уставның 8 статьясындагы 1 өлешенә 4, 6 һәм 9 пунктларында каралган гражданнырны жирлек өчен эһәмиятле булган эшләрне (шул исәптән дежурлыкларны) ирәкле нигездә башкаруга жәлеп итү турында Карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра.;

5) муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару, жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары турында фикер алышу, муниципаль берәмлек халкына муниципаль берәмлекнең социаль-икътисадый һәм мәдәни үсеше, аның ижтимагый инфраструктурасын үстерү һәм башка рәсми мәгълүматны житкерү өчен массакуләм мәгълүмат чарасын гамәлгә куя;

6) федераль законнар нигезендә халыкара һәм тышкы икътисадый элементләрне гамәлгә ашыра;

7) жирлекнең жирле эһәмияттәге мәсьәләләре буенча, законнар, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек Советы яисә башка жирле үзидарә органнары вәкаләтләрәннән тыш, башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет жирлекнең жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү буенча түбөндөгө вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:

1) жирлек музейлары төзи;

2) жирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;

3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнаша;

4) жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни мохтариятләрнең хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм жирлек территориясендә миллиләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны тормышка ашыруга ярдәм итә;

6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзерләү чараларын оештыруда һәм тормышка ашыруда катнаша;

7) муниципаль Янғын сагы булдыра;

8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

9) кеше хокукларын тээмин итүгә жәмәгать контролен һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтә.

10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә.;

11) федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү сыйфатын бәйсез бәяләүне үткәрүне оештыру өчен шартлар тудыра.

61 Статья. Муниципаль контроль

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча кабул ителгән муниципаль хокукый актларында билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен, ә тиешле контроль төрләре федераль законнар белән жирлекнең жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән очракта, шулай ук федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен муниципаль контрольне оештыралар һәм гамәлгә ашыралар. Жирлекнең «дәүләт контролен (күзәтчелеген) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм шәхси эшқуарларның хокукларын яклау турында» 2008 елның 26 декабрәндәге 294-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруга вәкаләтле жирле үзидарә органы булып жирлекнең башкарма комитеты тора. Муниципаль контрольне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган буларак, жирлек башкарма комитетының функцияләре, эшчәнлек тәртибе, вазыйфай затлар исемлеге, аларның вәкаләтләре жирлек башкарма комитеты тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый акт белән билгеләнә.

2. Муниципаль контроль өлкәсендә авыл жирлеге башкарма комитеты вәкаләтләренә керә:

1) жирлек территориясендә муниципаль контроль оештыру һәм гамәлгә ашыру;

2) жирлекнең жирле үзидарә органнарына бирелгән региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;

3) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Татарстан Республикасы норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;

4) федераль законнарда, законнарда һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларында каралган башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру.

3. Тиешле эшчәнлек өлкәсендә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, гамәлдәге законнар нигезендә, жирлек башкарма комитеты тарафыннан билгеләнә.

62 Статья. Жирле үзидарә органнары-юридик затлар

1. Жирлек советына һәм Башкарма комитетына юридик зат хокуклары бирелә, идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып тора һәм законнар нигезендә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәве узарга тиеш.

2. Жирлек советы һәм Башкарма комитеты, юридик затлар буларак, әлеге төр оешмалар өчен Гомуми нигезләмәләр нигезендә, Россия Федерациясе Граждан кодексы нигезендә, казна учреждениеләренә карата эш итәләр.

3. Жирлекнең жирле үзидарә органнарын юридик затлар буларак дәүләт теркәвенә алу өчен жирлекнең тиешле жирле үзидарә органын юридик зат хокуклары белән төзү турында Устав һәм карар нигез булып тора.

4. Юридик затлар сыйфатында органнарны дәүләт теркәвенә алу өчен нигез булып, тиешле органны муниципаль казна учреждениесе рәвешендә гамәлгә кую турында Совет карары һәм жирлек башлыгы тәкъдиме буенча Совет тарафыннан аны раслау тора.

V БАШЛЫГЫ. БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

63 Статъя. Жирлек Советы, жирлек башлыгы, авыл жирлеге башкарма комитеты һәм башка жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләрне бүлешү нигезендә жирлек Советы, жирлек башлыгы һәм жирлек башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль гамәлгә ашыралар.

2. Жирлек советы һәм авыл жирлеге башкарма комитеты, жирлекнең икътисади һәм социаль үсеше процесслары белән нәтижәле идарә итү максатыннан, законнарда, әлеге Уставта билгеләнгән формаларда, халык мәнфәгатьләрендә хезмәттәшлек итәргә тиеш.

3. Жирлек советы һәм авыл жирлеге башкарма комитеты бер-берсенә кабул ителгән норматив-хокукий актларны кул куйган көннән жиде көн эчендә жибәрәләр.

4. Жирлек башлыгы, жирлекнең башкарма комитеты житәкчесе буларак, жирлек Советының, авыл жирлеге советының хокукий актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән жирлек Советына мөрәжәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.

5. Башка жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеге тәртибе жирлек Советы тарафыннан билгеләнергә мөмкин.

64 Статъя. Жирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү

Жирлекнең жирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килештерү процедураларын үткәрү юлы белән йә суд тәртибендә хәл ителә.

VI БАШЛЫГЫ. МУНИЦИПАЛЬ ХЕЗМӘТ

65 Статья. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Жирлектә муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне, муниципаль хезмәткәрнең статусын билгеләү, муниципаль хезмәт үтү шартлары һәм тәртибе дә кертеп, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Муниципаль хезмәт турында 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы кодексы, жирлек Советы тарафыннан расланган Муниципаль хезмәт турындагы Нигезләмә һәм жирлекнең муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

VII БҮЛЕК БАШЛЫГЫ. САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

66 Статья. Жирлекнең сайлау комиссиясе.

1. Жирлекнең сайлау комиссиясе муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, муниципаль жирлек чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне, муниципаль жирлекне үзгәртеп коруны оештыра.

2. Жирлекнең сайлау комиссиясе жирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора.

3. Жирлекнең сайлау комиссиясе федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы тарафыннан төзелә.

4. Жирлек сайлау комиссиясенә вәкаләтләре вакыты биш ел тәшкил итә.

5. Жирлекнең сайлау комиссиясе хәлиткеч тавыш бирү хокукы белән 6 әгъзадан тора.

6. Жирлек сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс ягыннан тәэмин итү жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән күздә тотыла.

7. Жирлекнең сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлегенә тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлегә Устав, жирлек Советы тарафыннан расланган сайлау комиссиясе турында Нигезләмә белән жайга салына. Жирлек Советы мөрәжәгәте нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча жирлек сайлау комиссиясенә вәкаләтләре территорияль сайлау комиссиясенә йөкләнә ала.

VIII ГАСЫР БАШЛЫГЫ. СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР, БИРЕЛӘ ТОРГАН ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРГА ЖИРЛЕК

67 Статья. Жирлек башлығына һәм жирлекнең башка вазыйфаи затларына бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр

Жирлек башлығы һәм жирлекнең башка вазыйфаи затлары эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм жирлек Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

68 Статья. Жирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре

1. Азат ителмәгән нигездә эшләүче жирлек Советы депутатына, жирлек Советы һәм аның органнары утырышларында катнашкан, жирлек Советы йөкләмәләрен үтәгән вакытта, гамәлдәге законнарда каралган акчалата компенсация һәм башка түләүләр түләнә.

2. Үз вәкаләтләрен бушатылмаган нигездә башкаручы авыл жирлеге башлығы урынбасарына, әлеге Уставта каралган очракларда, жирлек башлығы вазыйфаларын башкарганда, жирлек башлығының айлык акчалата бүләкләренә 90% ы күләмендә түләнә.

IX БАШЛЫГЫ. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ЖАВАПЛИЛЫГЫ

69 Статья. Жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының жаваплылыгы

Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары законнар нигезендә жирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында жаваплы.

70 Статья. Жирлек Советы депутатларының жирлек халкы алдында жаваплылыгы

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән авыл жирлеге башлыкларының, жирлек халкы алдында жаваплылыгы, аны сайлаган кешеләрнең ышанычы югалту нәтижәсендә барлыкка килә.

2. Жирлек халкының ышанычын югалткан жирлек Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлығы, әлеге Уставта каралган нигезләр буенча һәм тәртиптә чакыртып алынырга мөмкин.

71 Статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының дәүләт алдында жаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә авыл жирлеге Советының, авыл жирлеге башлыгының жаваплылыгы Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституциячел законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, әлеге Устав, шулай ук жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә башкармаган очракта, тиешле суд карары нигезендә башкарыла.

2. Авыл жирлеге Советының нигезләре һәм тәртибе «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә.

72 Статья. Ышаныч югалуга бәйле рәвештә муниципаль вазыйфаларны, затларны эштән азат итү (вазыйфадан азат итү)

1. Федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә муниципаль вазыйфа биләүче зат, ышаныч югалуга бәйле рәвештә, эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш:

1) мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча зат тарафыннан чаралар күрү, аны яклавы ул булган;

2) зат тарафыннан үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирү яисә белә торып дәрәс булмаган яки тулы булмаган мәгълүмат бирү турында;

3) затның, Федераль законда билгеләнгән очрактардан тыш, коммерция оешмасы белән идарә итү органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашуы;

4) зат тарафыннан эшкуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыру;

5) затның, әгәр Россия Федерациясенең халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлек яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган һәм Россия Федерациясе территориясендә эш итүче башка чит ил коммерцияле булмаган оешмалары һәм аларның структур бүлекчәләре составына керүе.

2. Үзенә буйсынган затның мәнфәгатьләр конфликтна китерә яки китерә ала торган шәхси кызыксынуы барлыкка килүе турында мәгълүм булган муниципаль вазыйфаны биләп торучы зат тарафыннан үзенә буйсынган зат тарафыннан мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яки) жайга салу чаралары кабул ителгән очракта да, ышаныч югалуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш.

73 Статъя. Жирлек башлыгының отставкага китүе

1. Совет «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, жирлек башлыгын жирлек Советы депутатлары инициативасы буенча яки Татарстан Республикасы Президенты инициативасы белән "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм нигезләр буенча отставкага жибәергә хокуклы.

2. Жирлек башлыгын отставкага жибәрү өчен нигез булып тора:

1) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 75 статьясындагы 1 өлешенә 2 һәм 3 пунктларында каралган нәтижеләргә китергән жирлек башлыгының карарлары, гамәлләре (гамәл кылмавы) ;

2) жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда, башка федераль законнарда, әлегә Уставта каралган вәкаләтләренә гамәлгә ашыру буенча өч һәм аннан да күбрәк ай дәвамында жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү буенча вазыйфаларны һәм (яисә) вазыйфаларны өч ай дәвамында үтәмәү.;

3) жирлек башлыгы эшчәнлегенә Совет тарафыннан аның Совет алдында еллык хисабы нәтижеләре буенча канәгатьләнмәслек бәяләнүе, әлегә ике тапкыр рәттән;

4) «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрэндәге 273-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләренә һәм тыюларны һәм бурычларны үтәмәү.

5) расага, милләтенә, теленә, диненә һәм башка шартларга, расага, милли, телгә һәм дингә карап, кеше һәм гражданд хокукларының һәм ирекләренә тигезлегенә дөүләт гарантияләрен массакүләм төстә бозуга, раса, милли, тел яки дини билгеләр буенча хокукларны һәм дискриминацияне чикләүгә һәм дискриминацияләүгә жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты, жирлекнең башка органнары һәм вазыйфаи затлары һәм ведомство буйсынуындагы оешмалар тарафыннан рөхсәт итү; әгәр бу милләтара һәм конфессиональара татулыкны бозуга китерә һәм милләтара (этникара) һәм конфессияара конфликтлар барлыкка килүгә ярдәм итә.

3. Совет депутатларының жирлек башлыгын отставкага жибәрү турындагы, Совет депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлешен күрсәткән инициативасы советка кертелә торган мөрәжәгать рәвешендә рәсмиләштерелә. Күрсәтелгән мөрәжәгать жирлек башлыгын отставкага жибәрү турында Совет карары проекты белән бергә кертелә. Әлегә инициативаны авыл жирлегә башлыгы һәм Татарстан Республикасы Президентына тәкъдим итү

турында әлеге мөрәжәгатьне советка кертү көннән соң килүче көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

4. Жирлек башлыгын отставкага жибәрү турында Совет депутатлары инициативасын карау Татарстан Республикасы Президенты фикерен исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

5. Совет депутатларының отставкага жибәрү турындагы инициативасын караганда, жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итүгә кагылышлы һәм (яисә) жирлек башлыгының нәтижәләргә китергән (китергән) карарларын, гамәлләрен (гамәл кылмавына) кагылышлы мәсьәләләрен карау күздә тотыла., «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 75 статьясындагы 1 өлешенә 2 һәм 3 пунктларында каралган жирлек башлыгын отставкага жибәрү турында карар бары тик Татарстан Республикасы Президенты ризалыгы белән генә кабул ителергә мөмкин.

6. Татарстан Республикасы Президентының отставкага жибәрү турындагы инициативасы, Советның тиешле карары проекты белән бергә, жирлек Советына кертелә торган мөрәжәгать рәвешендә рәсмиләштерелә. Әлеге инициативаны авыл жирлегә башлыгына тәкъдим итү турында әлеге мөрәжәгатьне советка керткән көннән соң килүче көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

7. Жирлек башлыгын отставкага жибәрү турында Совет депутатлары яисә Татарстан Республикасы Президенты инициативасын карау тиешле мөрәжәгать керткән көннән бер ай эчендә Совет тарафыннан гамәлгә ашырыла.

8. Жирлек башлыгын отставкага жибәрү турында Совет карары, Әгәр аның өчен Совет депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән икесе тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала.

9. Жирлек башлыгын отставкага жибәрү турындагы карар жирлек Советы депутаты, Совет сессиясендә рәислек итүче тарафыннан имзалана.

10. Авыл жирлегә башлыгын отставкага жибәрү турында жирлек Советы тарафыннан карар кабул ителгәндә һәм кабул ителгәндә, алар белән тәмин ителергә тиеш:

1) Советның тиешле утырышын уздыру датасы һәм урыны турында аларга алдан хәбәрнамә алу, шулай ук Совет депутатлары яисә Татарстан Республикасы Президенты мөрәжәгәте һәм аны отставкага жибәрү турында Совет карары проекты белән танышу.;

2) аңа отставкага жибәрү өчен нигез буларак тәкъдим ителә торган хәлләргә карата Совет депутатларына аңлатма бирү мөмкинлеген бирү.

11. Әгәр жирлек башлыгы Советның отставкага жибәрү турындагы карары белән килешмәсә, ул үзенә аерым фикерен язма рәвештә баян итәргә хокуклы.

12. Советның отставкага жибәрү турындагы карары кабул ителгән көннән биш көннән дә соңга калмыйча рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш. Әгәр жирлек башлыгы аны отставкага жибәрү мәсьәләсе

буенча үзенең аерым фикерен язма рәвештә белдерсә, ул Советның күрсәтелгән карары белән бер үк вакытта басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

13. Совет депутатлары яисә Татарстан Республикасы Президентының жирлек башлыгын отставкага жибәрү турындагы инициативасы Совет тарафыннан кире кагылган очракта, жирлек башлыгын отставкага жибәрү турындагы мәсьәлә совет утырышы уздырылган көннән ике айдан да соңга калмыйча совет каравына чыгарылырга мөмкин.

14. Совет тарафыннан аны отставкага жибәрү турында Карар кабул ителгән жирлек башлыгы әлеге карарның рәсми басылып чыккан көннән соң 10 көн эчендә судка шикаять бирү турында гариза белән мөрәжәгать итәргә хокуклы.

74 Статья. Физик һәм юридик затлар алдында жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарә вазыйфаи затларының жаваплылыгы

Физик һәм юридик затлар каршында жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының жаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

75 Статья. Жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары эшчәнлеген контрольдә тоту

Жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең әлеге Устав нигезендә контроль функцияләр бирелгән вазыйфаи затлары жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары эшчәнлегенә әлеге Уставка һәм Советның аның нигезендә кабул ителгән карарларына туры килүен тикшереп торалар.

Х. башлыгы ЖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

76 Статья. Жирлекнең муниципаль хокукий актлары системасы

1. Жирлекнең муниципаль хокукий актлары системасына керә:

1) жирлек уставы, жирле референдумда (гражданның жыенында) кабул ителгән хокукий актлар;

2) жирлек Советының норматив һәм башка хокукий актлары;

3) әлеге Уставта каралган жирлек башлыгының, Башкарма комитетның һәм башка органнарның, жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының норматив һәм башка хокукий актлары. Хокукий актлар норматив хокукий яисә норматив булмаган хокукий актлар булып торырга мөмкин һәм рәсми документ белән рәсмиләштерелә. Норматив хокукий акт астында билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарә вазыйфаи заты тарафыннан бастырып чыгарылган, билгесез затлар даирәсе өчен мәжбүри булган, күп тапкыр кулланырга исәпләнгән һәм актта каралган конкрет хокукий мөнәсәбәтләр барлыкка килүгә яисә туктатылуга карамастан, гәмәлдә булган хокукий нормаларны (тәртип кагыйдәләрен) билгели торган акт аңлашыла.

77 Статья. Муниципаль хокукый актларны эзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары жирлекнең жирле үзидарә органына, жирлек башлыгы, Совет депутатлары, Биектау районы прокуроры, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре компетенциясенә керә.

2. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документлар исемлеге һәм рәвешә жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары яисә жирле үзидарәнең вазыйфай затлары тарафыннан билгеләнә, аларга карап тикшерүгә әлегә проектлар кертелә.

78 Статья. Муниципаль хокукый актларны юкка чыгару һәм аларның гамәлдә булуын туктатып тору

1. Муниципаль хокукый актлар юкка чыгарылырга яисә аларның гамәле, мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән очракта, тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфай затлары тарафыннан яисә әлегә органнарының яисә вазыйфай затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәртелергә мөмкин - муниципаль хокукый актны кабул итү (бастырып чыгару) вәкаләтләренә кергән жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфай затлары, шулай ук Суд, шулай ук жирле үзидарә органнарының федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга салучы өлешендә - Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенә вәкаләтле органы (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенә вәкаләтле органы). Норматив характерга ия булмаган муниципаль хокукый актның гамәлдә булуы, Эшқуарлар хокукларын яклау буенча Россия Федерациясе Президенты каршындагы вәкаләтле вәкиленә Эшқуарлар хокукларын яклау буенча Россия Федерациясе законнары нигезендә бирелгән тиешле күрсәтмәне алган очракта, жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарәнең вазыйфай заты тарафыннан кичекмәстән туктатыла. Бирелгән күрсәтмәнең үтәләше турында жирлекнең жирле үзидарә вазыйфай затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы эшмәкәрләрнең хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә - өч көн, ә жирлек Советына алар карар кабул иткән көннән өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиешләр.

2. Муниципаль берәмлек статусын билгеләү турында Татарстан Республикасының яңа законы үз көченә кергәнчә гамәлдә түгел дип тану әлегә муниципаль берәмлекнең суд карары законлы көченә кергәнчә кабул ителгән муниципаль хокукый актларының суд тәртибендә гамәлдә булмавын тану яисә әлегә муниципаль хокукый актларны юкка чыгару өчен нигез була алмый.

79 Статья. Уставны кабул итү, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү

1. Устав Совет тарафыннан кабул ителә.

2. Устав проекты, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий акт проекты, Уставны кабул итү, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы мәсьәләне караганчыга кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, Устав проекты, күрсәтелгән муниципаль хокукий акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук гражданның аның фикер алышуында катнашу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка житкерү) белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш. Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук Уставны Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға туры китерү максатларында үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертелгән очракта, гражданның аның фикер алышуында катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) таләп ителми.

3. Устав, муниципаль хокукий акт Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Совет депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесе күпчелек тавыш белән кабул ителә. Уставны, муниципаль хокукий акты кабул иткәндә жирлек башлыгы Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында жирлек Советы депутаты тавышы буларак исәпкә алына.

4. Устав, муниципаль хокукий акт Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий акт «муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәвенә алу турында» 2005 елның 21 июлендәге 97-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең федераль органының территориаль органында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

5. Устав, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий акт дәүләт теркәвенә алынганнан соң рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш һәм алар рәсми басылып чыкканнан (халыкка житкерелгәннән) үз көченә керә. Жирлек башлыгы теркәлгән Уставны, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий акты муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органының территориаль органынан кергән көннән жиде көн эчендә бастырып чыгарырга (халыкка житкерелергә) бурычлы.

80 Статъя. Жирле референдумда кабул ителгән карарлар

1. Жирле референдумда кабул ителгән карар гомуми мәжбүри булып тора һәм дәүләт хакимиятенең яисә жирле үзидарәнең нинди дә булса органнары (вазыйфаи затлары) тарафыннан өстәмә рәвештә раслауга мохтаж түгел.

2. Жирле референдумда кабул ителгән карар жирлекнең бөтен территориясендә гамәлдә була һәм яңа жирле референдумда карар кабул итү юлы белән генә, әмма ул кабул ителгәннән соң ике елдан да иртәрәк булмаган очракта, яисә суд тәртибендә гамәлдә түгел дип танылырга мөмкин.

3. Жирле референдумда кабул ителгән карар жирлек Советында теркәлә.

4. Жирле референдумда кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен әлеге мәсьәлә үз вәкаләтенә кәргән жирле үзидарә органы, норматив хокукый акт чыгару таләп ителә икән, жирле референдумда кабул ителгән карар үз көченә кәргән көннән 15 көн эчендә мондый актны әзерләү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан да артмаска тиеш.

5. Муниципаль хокукый актның халыкка турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле булу вакытын бозу жирлек башлыгын чакыртып алу яисә Совет вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

81 Статья. Жирлек советының хокукый актылары

1. Совет федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча жирлек территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләрне, жирлек башлыгын отставкага жиберү турында Карар кабул итә, шулай ук Совет эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.

2. Советның хокукый актылары Совет Регламенты нигезендә аның сессияләрендә кабул ителә.

3. Әгәр Совет уставы яки регламентында башкасы каралмаган булса, Совет депутатлары саныннан яртысыннан артыгы аның өчен тавыш бирсә, Советның хокукый акты кабул ителгән дип санала. Совет карарлары, әгәр «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда башкача билгеләнмәгән булса, жирлек территориясендә үтәләргә тиешле кагыйдәләрне билгели торган карарлар Совет депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә. Хәлиткәч тавыш хокукына ия авыл жирлегә башлыгы тавышы совет карарларын кабул иткәндә Совет депутаты тавышы буларак исәпкә алына.

4. Советның хокукый актылары, әгәр жирлек Советының иң хокукый актта башкача билгеләнмәгән булса, Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә торган салымнар һәм жыемнар турындагы норматив хокукый актыларыннан тыш, кул куелган көннән үз көченә керә. Кеше һәм граждән хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль хокукый актлар аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка житкерелгәннән) соң үз көченә керә.

5. Совет тарафыннан кабул ителгән норматив хокукый акт 10 көн эчендә кул кую һәм халыкка житкерү өчен жирлек башлыгына жиберелә. Жирлек башлыгы Совет кабул иткән норматив хокукый актны кире кагарга хокуклы. Бу очракта күрсәтелгән норматив хокукый акт 10 көн эчендә кире кагунның дәлилләнгән нигезләнүе йә аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында тәкъдимнәр белән советка кире кайта. Әгәр жирлек башлыгы норматив хокукый актны кире какса, ул яңадан Совет тарафыннан карала. Әгәр күрсәтелгән

норматив хокукый акт кабат караганда, Совет депутатлары саныннан кимендә өчтән икесенен күпчелек очракта элек кабул ителгән редакциясендә хупланса, ул жиде көн эчендә жирлек башлыгы тарафыннан имзаланырга һәм халыкка житкерелергә тиеш.

6. Совет карарында аны тормышка ашыру өчен кирәкле финанс, матди-техник һәм башка ресурсларга күрсәтмә булырга тиеш.

7. Советның жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгаруны, жирлек бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан норматив-хокукый актлары жирлек башлыгы инициативасы яисә жирлек башлыгы бәяләмәсе булганда гына совет каравына кертелергә мөмкин.

82 Статья. Жирлек башлыгының хокукый актлары

Жирлек башлыгы үз вәкаләтләре чикләрендә законнар һәм Устав нигезендә хокукый актлар чыгара. Жирлек башлыгы Совет рәисе вәкаләтләрен башкарганда совет эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча карарлар һәм күрсәтмәләр рәвешендә хокукый актлар чыгара.

83 Статья. Авыл жирлеге башкарма комитетының хокукый актлары

1. Федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, авыл жирлеге Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча башкарма комитет карарларын, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча карарлар, шулай ук Башкарма комитетның авыл жирлеге башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча боерыкларын чыгара.

2. Башкарма комитет карарлары һәм боерыклары, әгәр башка тәртип законнарда, әлеге Уставта яисә карар (күрсәтмә) белән билгеләнмәгән булса, кул куелган көннән үз көченә керә.

84 Статья. Муниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм аларның үз көченә керүе тәртибе

1. Жирлек Советы карарлары жирлек башлыгы кул куйганнан соң 10 көн узгач үз көченә керә, әгәр башкасы карар белән билгеләнмәгән булса.

2. Жирле салымнар һәм жыемнарны билгеләү яисә юкка чыгару, аларны түлү тәртибенә үзгәрешләр кертү турында Совет карары рәсми басылып чыккан көннән бер ай узгач һәм чираттагы салым чорының 1 числосыннан да иртәрәк түгел, Россия Федерациясе Салым кодексында каралган очрактардан тыш, үз көченә керә. Тарифлар (өстәмәләр) билгеләү турында муниципаль хокукый актлар аларны билгеләгәннән соң бер календарь айдан да соңга калмыйча үз көченә керә ала. Жирлек советының әлеге Уставны кабул итү яки әлеге Уставка үзгәрешләр

кертү турындагы карарлары Федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

3. Жирлек башлыгының, Жирле үзидарәнең башка вазыйфай затларының хокукый актлары, әгәр актларда башкасы билгеләнмәгән булса, аларга кул куелган көннән үз көченә керә.

4. Кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка житкерелгәннән) соң үз көченә керә.

5. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары: аның исеме, имзасы (жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен - шулай ук жирлек Советы кабул иткән датага), теркәү номеры, хокукый актка кул куйган вазыйфай затның исеме, мөһере булырга тиеш.

6. Жирлек бюджеты турында, аның үтәләше турында хисап, жирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турында, жирлек Советы Регламенты, жирлек Советы, жирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән башка норматив-хокукый актлар, муниципаль норматив хокукый актлардан яисә аларның федераль закон белән чикләнгән белешмәләре булган аерым нигезләмәләреннән тыш, аларга кул куелган көннән алып жиде көн эчендә рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

7. Муниципаль сайлаулар, жирле референдум, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү, чикләргә үзгәртү, жирлекне үзгәртү, жирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсе буенча норматив хокукый актлар һәм законнар нигезендә башка актлар мәжбүри басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

8. Законнар яисә әлеге Устав нигезендә мәжбүри булмаган рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган норматив булмаган муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яисә жирле үзидарә вазыйфай затлары карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) мөмкин.

9. Бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) муниципаль хокукый актның реквизитлары күрсәтелә. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) юлы белән гамәлгә ашырыла:

- хокукый акт текстын жирлекнең жирле үзидарә органнары гамәлгә куйган басма МАССАКҮЛӘМ мәгълүмат чараларында яисә жирлек территориясендә таратыла торган бүтән массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгару. Хокукый акт текстын башка массакүләм мәгълүмат чараларында бастырганда әлеге басылуның рәсми булуы турында билге булырга тиеш;

- хокукый акт текстын авыл жирлеге территориясендә махсус мәгълүмат стендларында урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм аларның урнашу урыннары жирлек Советы тарафыннан раслана һәм жирлек халкы тарафыннан муниципаль хокукый акт тексты белән каршылыксыз танышу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш;

- хокукый акт текстын Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында түбәндәге адрес буенча урнаштыру: <http://pravo.tatarstan.ru> к хокукый акт текстын яки хокукый акт проектын Татарстан Республикасы Муниципаль

берәмлекләре порталында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге адрес буенча урнаштыру : vysokaya-gora.tatarstan.ru;

9. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) массакүләм мәгълүмат чарасының чыгу датасы яки тиешле актны халыкка житкерү датасы турында белешмәләр күрсәтелергә тиеш, алар актны жибәрә башлау (тарату) датасына яки аны мәгълүмат стендында урнаштыру датасына туры килергә тиеш.

10. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән, жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән карарлар Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы Законнында билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы дәүләт хакумияте органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла.

ХІ БАШЛЫГЫ. ЖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

85 Статъя. Муниципаль милек

1. Жирлекнең икътисади нигезен муниципаль милектәге милек, жирлек бюджеты акчалары, шулай ук жирлекнең милек хокуклары тәшкит итә.

2. Жирлек милкендә булырга мөмкин:

1) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт.;

2) федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларда жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статъясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән мөлкәт.;

3) Советның норматив хокукый актлары нигезендә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә органнары вазыйфай затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм жирлек учреждениеләре хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт.;

4) федераль законнар белән жирле үзидарә органнарына бирелгән һәм жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләренә хәл итү өчен кирәкле мөлкәт.;

5) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статъясындагы 3 өлеше нигезендә жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук күрсәтелгән Федераль законның 17 статъясындагы 1 һәм 1.1 өлешләре нигезендә жирлекнең жирле

әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.

3. Жирлектә әлеге статьяның 2 өлеше таләпләренә туры килми торган мөлкәткә милек хокукы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән мөлкәт яңадан профильләштерелергә (милекнең максатчан билгеләнеше үзгәртелергә) йә читләштерелергә тиеш. Мондый мөлкәтне читләштерү тәртибе һәм сроклары федераль закон белән билгеләнә.

86 Статья. Жирлекнең муниципаль милкенә ия булу, файдалану һәм эш итү

1. Жирле үзидарә органнары жирлек исеменнән Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль мөлкәтне мөстәкыйль белә, файдалана һәм алар белән эш итә.

2. Жирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә Совет карары белән билгеләнә.

3. Жирлекнең муниципаль милкен кулландан һәм хосусыйлаштырудан кәргән керемнәр жирлек бюджетына керә.

4. Жирле үзидарә органнары, Совет раслаган тәртип нигезендә, жирлектәге муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына (Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына) һәм башка муниципаль берәмлекләренң жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә читләштереп алырга, бүтән алыш-бирешләр кылырга хокуклы.

5. Жирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте, федераль башкарма хакимият органы билгеләгән тәртиптә муниципаль милек реестрларын алып бара.

87 Статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Жирлек муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне төзи, үзгәртеп кора һәм бетерә, хужалык жәмгыятьләрен, шул исәптән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләренә гамәлгә ашыру өчен муниципальара, төзүдә катнаша ала. Муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата гамәлгә куючы функцияләрен һәм вәкаләтләрен вәкаләтле жирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра.

2. Жирле үзидарә органы муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегенң максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый.

3. Жирле үзидарәнең вәкаләтле органы муниципаль предприятие һәм учреждение житәкчеләрен закон нигезендә вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлегә турындагы хисапларны әлеге статьяда каралган

тәртиптә тыңлай. Авыл жирлеге муниципаль унитар предприятиеләре, учреждениеләре житәкчеләре хезмәт турындагы законнар һәм жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә килешүле нигездә вазыйфага билгеләнә.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары муниципаль берәмлек исеменнән жирлекнең муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидия рәвешендә җавап бирәләр һәм аларның федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә үтәлешен тәмин итәләр.

5. Жирлекнең муниципаль учреждениеләре жирле үзидарә органнарына үз эшчәнлекләре нәтижәләре һәм аларга беркетелгән муниципаль милектән файдалану турында жирле үзидарә органы билгеләгән тәртиптә төзелә һәм раслана торган һәм раслана торган хисапларны һәм бюджет, салым, иминият, валюта, банк эшчәнлегә өлкәсендә дөүләт сәясәтен эшләү һәм норматив-хокукый жайга салу функцияләрен гамәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органы тарафыннан билгеләнгән гомуми таләпләр нигезендә тапшыралар. Авыл жирлегенең муниципаль предприятиеләре хисап чорыннан соң жирлекнең жирле үзидарә органына бухгалтерлык хисабын һәм исемлекләре жирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнә торган башка документларны тапшыралар.

6. Муниципаль предприятие һәм учреждение житәкчеләре жирлек Советы алдында елга бер тапкырдан да ким булмаган эшчәнлек нәтижәләре турында хисап тоталар.

7. Жирле үзидарә органы таләбе буенча муниципаль предприятие һәм учреждение житәкчеләре ел саен, еллык хисап белән бер үк вакытта муниципаль предприятие яки учреждениенең финанс-хужалык эшчәнлегә нәтижәләре турында аңлатма язуы да бирергә тиеш.

8. Вакытлы мәжбүри хисаплылыктан тыш, муниципаль предприятие һәм учреждение житәкчеләре жирле үзидарә органнары запрослары буенча үзләре житәкләгән муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегә турында әлегә таләпләрдә билгеләнгән күләмнәрдә һәм срокларда мәгълүмат һәм хисап бирергә бурычлы. Жирле үзидарәнең вәкаләтле органы тарафыннан билгеләнгән очракларда, жирлек муниципаль предприятиесенең бухгалтерлык хисаплылыгы бәйсез аудитор тарафыннан ел саен мәжбүри аудитор тарафыннан тикшерелергә тиеш. Муниципаль предприятие һәм учреждение житәкчеләре хисапларның дәрәслегә һәм үз вакытында бирелүе өчен шәхси җаваплылык тоталар.

ХII БАШЛЫГЫ. ЖИРЛЕКНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

88 Статъя. Жирлек Бюджеты

1. Жирлекнең үз бюджеты (жирлек бюджеты) бар. Жирлек бюджетының состав өлеше буларак аерым торак пунктларның, муниципаль берәмлекләр булмаган башка территорияләренең керемнәре һәм чыгымнары сметалары каралырга мөмкин. Күрсәтелгән сметаларны төзү, раслау һәм үтәү тәртибе,

Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгелэнгән таләпләрне үтәп, жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль билгеләнә.

2. Жирлек бюджеты проектының төзү һәм карау, жирлек бюджетының раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, жирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау, Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгелэнгән таләпләрне үтәп, жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла.

3. Жирлекнең бюджет вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән билгеләнә.

4. Жирлекнең финанс органы житәкчесе Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгелэнгән квалификация таләпләренә җавап бирүче затлардан вазыйфага билгеләнә.

5. Жирлек бюджеты проекты, жирлек бюджетының раслау турында карар, аның үтәлеше турында еллык хисап, жирлек бюджетының үтәлеше турында квартал саен мәгълүматлар, жирлекнең муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында, аларны тотуга фактик чыгымнар күрсәтеп, рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлек халкына күрсәтелгән документлар һәм белешмәләр белән аларны бастырып чыгару мөмкин булмаган очракта танышу мөмкинлеген тәмин итәләр.

89 Статья. Жирлек бюджеты чыгымнары

1. Жирлек бюджеты чыгымнарын формалаштыру жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнә һәм башкарыла торган чыгым йөкләмәләре нигезендә, Россия Федерациясе Бюджет кодексы таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Жирлекнең чыгым йөкләмәләрен үтәү жирлек бюджеты акчалары исәбеннән Россия Федерациясе Бюджет кодексы таләпләренә туры китереп башкарыла.

90 Статья. Жирлек бюджеты керемнәре

Жирлек бюджеты керемнәрен формалаштыру Россия Федерациясенен бюджет законнары, салымнар һәм җыемнар турындагы законнар һәм башка мәҗбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.

91 Статья. Жирлекнең муниципаль ихтыяжларын тәмин итү өчен сатып алулар

1. Жирлекнең муниципаль ихтыяжларын тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрен сатып алу, Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрен сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Жирлекнең муниципаль ихтыяжларын тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алу жирлек бюджеты акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла.

92 Статья. Жирлек бюджеты проектын төзү, жирлек бюджеты проектын карау һәм жирлек бюджетын раслау

1. Жирлек бюджеты проектын төзү, жирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәэмин итү максатларында, жирлекнең социаль-иқтисади үсешен фаразлау нигезендә башкарыла. Жирлекнең социаль-иқтисади үсеше фаразы жирлек тарафыннан билгеләнгән тәртиптә ел саен кимендә өч ел дәвамында эшләнә. Жирлекнең социаль-иқтисади үсеше фаразы Башкарма комитет тарафыннан жирлек бюджеты проектын советка кертү турында Карар кабул итү белән бер үк вакытта хуплана. Жирлек бюджеты проектын төзү яки карау барышында жирлекнең социаль-иқтисади үсеш фаразын үзгәртү жирлек бюджеты проектының төп характеристикаларын үзгәртүгә китерә.

2. Жирлек бюджеты проектын төзү түбәндәгеләргә нигезләнә:

Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Собраниесенә Юлламасының Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә таләпләр) билгели торган нигезләмәләре турында; бюджет сәясәтенен төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенен төп юнәлешләре турында;

Россия Федерациясе таможня - тариф сәясәтенен төп юнәлешләре турында; жирлекнең социаль-иқтисади үсеше фаразы турында;

жирлекнең бюджет фаразы (жирлекнең бюджет фаразы проекты, жирлекнең бюджет фаразына үзгәрешләр кертү турында);

жирлекнең муниципаль программалары (жирлекнең муниципаль программалары проектлары, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр кертү проектлары) турында.

3. Жирлек бюджеты проектын төзү тәртибе жирлек тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы таләпләре һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителә торган Совет карарлары нигезендә билгеләнә. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләре нигезендә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә кабул ителгән тәртиптә һәм сроктарда төзелә. Жирлек бюджеты проекты белән бер үк вакытта советка Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм жирлектә бюджет процессы турындагы Нигезләмә белән каралган документлар һәм материаллар тапшырыла.

4. Жирлек бюджеты проекты халык алдында тыңлауларга чыгарыла. Ачык тыңлаулар нәтижәләре басылып чыгарга тиеш. Ачык тыңлауларда каралганнан соң, жирлек бюджеты проекты Совет тарафыннан карала.

93 Статья. Жирлек гражданның үзара салым акчасы

1. Гражданнарның үзара салым акчасы астында бер тапкыр бирелә торган түлүүләр аңлана жирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләрне хәл итү өчен гамәлгә ашырыла торган документлар. Гражданнарның үзара салымы тәртибдә түлүүләр күләме абсолют зурлыкта жирлекнең барлык халкы өчен тигез билгеләнә, алар саны жирлек халкының гомуми саныннан 30 проценттан артмый торган аерым категорияләрдән тыш, алар өчен түләү күләме киметелергә мөмкин.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданнарның түлүүләрән кертү һәм куллану мәсьәләләре жирле референдумда хәл ителә.

94 Статья. Муниципаль эчке бурыч алулар, муниципаль гарантияләр

1. Муниципаль эчке бурыч алулар жирлек бюджеты кытлыгын финанслау, шулай ук бурыч йөкләмәләрен түләү максатларында гамәлгә ашырыла.

2. Жирлек исемнән муниципаль эчке бурыч алуларны гамәлгә ашыру хокукы жирле үзидарә органы карамагында.

3. Муниципаль бурыч алулар программасы жирлек бюджеты турындагы Совет карарына кушымта булып тора.

4. Номиналь бәя буенча муниципаль кыйммәтле кәгазьләрне чыгаруның иң чик күләмнәре жирлек бюджеты турындагы карар белән билгеләнгән муниципаль бурычның иң югары чиге нигезендә Совет тарафыннан билгеләнә. Муниципаль кыйммәтле кәгазьләрне эмиссияләү процедурасы 1998 елның 29 июлендәге 136-ФЗ номерлы «Дәүләт һәм муниципаль кыйммәтле кәгазьләр эмиссиясе һәм мөрәжәгать итү үзенчәлекләре турында» Федераль закон белән җайга салына.

5. Муниципаль гарантияләр инде килеп туган йөкләмәләрнең дә, киләчәктә барлыкка килергә мөмкин булган йөкләмәләрнең дә үтәлешен тәмин итү өчен муниципаль берәмлекләргә һәм юридик затларга бирелергә мөмкин. Муниципаль гарантияләр Чираттагы финанс елына жирлек бюджеты турында Совет карары, жирлек башкарма комитеты Карарлары, шулай ук муниципаль гарантия бирү турында шартнамә нигезендә бирелә. Муниципаль гарантия бирү турындагы килешүдә аның тарафыннан тәмин ителә торган йөкләмә күрсәтелергә тиеш.

6. Муниципаль гарантияләр программасы Чираттагы финанс елына бирелә торган муниципаль гарантияләрнең исемлегеннән гыйбарәт. Муниципаль гарантияләр программасында, күләме 100 мең сумнан артып киткән принципал категорияләрен һәм (яки) атамаларын күрсәтеп, гарантиянең һәр юнәлеше (максаты) аерым каралырга тиеш. Муниципаль гарантияләр программасы жирлек бюджеты турындагы карарга кушымта булып тора.

7. Жирлек исемнән муниципаль гарантияләрне бирү хокукы жирле үзидарә органы карамагында.

8. Муниципаль гарантия бирелгән очракта, жирлекнең финанс органы күрсәтелгән гарантия алучының финанс хәлен тикшерергә тиеш. Жирлекнең финанс органы бирелгән муниципаль гарантияләрнең исәбен алып бара, күрсәтелгән гарантияләр белән тәмин ителгән үз йөкләмәләренең үтәлешен, шулай ук бирелгән гарантияләр буенча түлүүләрне гамәлгә ашыруны исәпкә алып бара.

95 Статья. Жирлек бюджеты үтөлөшө

1. Жирлек бюджетын үтөү Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендө башкарыла һәм жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан тээмин ителә.

2. Жирлек бюджетының үтөлөшөн оештыру жирлекнең финанс органына йөкләнә һәм алар тарафыннан жыелма бюджет язмасы һәм касса планы нигезендө гамәлгә ашырыла.

3. Жирлек бюджеты үтөлөшөнә касса хезмәте күрсәтү Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

96 Статья. Финанс контролен тормышка ашыру

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясенәң бюджет законнарын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салучы башка норматив хокукый актларны үтәүне тээмин итү максатларында гамәлгә ашырыла. Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, башлангыч һәм алга таба бүленә.

2. Алдан тикшерү авыл жирлегә бюджетын үтәү барышында бюджет бозуларны кисәтү һәм булдырмау максатларында башкарыла. Алга таба контроль аның үтөлөшөнәң законлылығын, исәп-хисапның дөрөсләгән билгеләү максатыннан жирлек бюджетының үтөлөшө нәтижәләре буенча башкарыла.

97 Статья. Жирлек бюджеты үтөлөшө турындагы хисапны эзерләү, карау һәм раслау

1. Жирлек бюджеты үтөлөшө турында хисап (алга таба - Хисап) Советның муниципаль хокукый акты проекты рәвешендә эшләнә һәм раслана.

2. Жирлекнең бюджет хисаплылығы жирлек бюджеты акчаларының тиешле баш администраторларының жыелма бюджет хисаплылығы нигезендә жирлекнең финанс органы тарафыннан төзелә. Хисап авыл жирлегә Советына Башкарма комитет тарафыннан муниципаль хокукый акт проекты рәвешендә, Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган документлар һәм материаллар белән бергә, агымдагы елның 1 маеннан да соңга калмыйча тапшырыла.

3. Хисапны карый башлаганчы хисапны тышкы тикшерү үткәрелә.

4. Хисап Совет тарафыннан билгеләнә торган ачык тыңлауларга чыгарыла.

5. Совет хисапны тикшерү нәтижәләрен алганнан һәм гавами тыңлауларда хисапны караганнан соң хисап буенча карар кабул итә.

6. Хисапны карау нәтижәләре буенча Совет жирлек бюджеты үтөлөшө турындагы карарны раслау яисә кире кагу турында Карар кабул итә. Жирлек бюджеты үтөлөшө турындагы карар кире кагылган очракта, ул мәгълүматларны дөрөс булмаган яки тулы булмаган чагылдыру фактларын бетерү һәм бер айдан да артмаган срокта кабат тапшыру өчен кире кайтарыла.

7. Жирлекнең финанс органы бюджет хисаплылығын Биектау муниципаль районы муниципаль берәмлегенәң финанс органына тапшыра.

98 Статъя. Муниципаль бурыч белән идарә итү

1. Муниципаль бурыч белән идарә итүне жирлекнең башкарма комитеты башкара.

2. Муниципаль бурыч белән идарә итү Россия Федерациясе Бюджет кодексының 107 һәм 111 статьяларында билгеләнгән таләпләрне үтәп гамәлгә ашырыла. Әгәр жирле бюджетны үтәгәндә Россия Федерациясе Бюджет кодексының 107 һәм 111 статьяларында күрсәтелгән чик күрсәткечләр бозыла икән, жирлекнең вәкаләтле органы, муниципаль бурычны реструктуризацияләү максатларында тиешле бурыч йөкләмәләрен кабул итүдән тыш, яңа бурыч йөкләмәләрен кабул итәргә хокуклы түгел. Совет жирлек бюджеты турында Карар кабул итү этабында һәм жирлекнең финанс органы, жирлек бюджетын төзү һәм үтәү этабында, шулай ук Муниципаль бурыч белән идарә итү барышында күрсәтелгән чикләүләрнең үтәлешен тәэмин итәргә тиеш.

3. Жирлекнең финанс органы жирлекнең муниципаль бурыч кенәгәсен алып бара, аңа Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән билгеләнгән белешмәләр кертелә, шулай ук аның составы, аның составы, тәртибе һәм вакыты жирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнә торган башка мәгълүмат

XI башлыгы. ЙОМГАКЛАУ НИГЕЗЛӘМӘЛӘРЕ

99 Статъя. Уставның үз көченә керүе турында

1. Устав рәсми басылып чыкканнан (халыкка житкерелгәннән) соң үз көченә керә.

2. Әлеге Уставның 8 статьясындагы 14 пункты 2016 елның 1 гыйнварыннан үз көчен югалта.

3. Әлеге Уставның 8 статьясындагы 16 -20 пунктлары 2016 елның 1 гыйнварыннан үз көченә керә.

100 Статъя. Муниципаль хокукый актлар турында

Әлеге Устав үз көченә кергәнче кабул ителгән муниципаль хокукый актлар үз көчләрен югалталар һәм әлеге уставка каршы килми торган өлештә кулланыла

**Гражданнарның тәкъдимнәрен исәпкә алу тәртибе Татарстан Республикасы
Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советының
«Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге муниципаль
берәмлеге Уставын раслау турында " гы карары проекты хакында
»Татарстан Республикасы**

1. Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советының «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге муниципаль берәмлеге Уставы проекты турында» гы карары проекты буенча тәкъдимнәр Биектау муниципаль районының Чернышевка авыл жирлеге советына түбәндәге адрес буенча кертелә: Татарстан Республикасы, Биектау районы, Чернышевка авылы, Клубная урамы. № 1 йорт яисә факсимиль элементә аша 884365-73-505, кушымта итеп бирелә торган үрнәк нигезендә төзәтмәләр таблицасы рәвешендә язма рәвештә, 884365-73-505:

№ п/п	Инициатор внесения предложения	Дата внесения	Абзац, пункт, часть, статья	Текст проекта	Текст предложения	Текст проекта с учетом внесенного предложения	Примечание
1	2	3	4	5	6	7	8

2. Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советының «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге муниципаль берәмлеге Уставы проекты турында» гы карары проекты буенча тәкъдимнәр Биектау муниципаль районының Чернышевка авыл жирлеге советына түбәндәге адрес буенча кертелә: Татарстан Республикасы, Биектау районы, Чернышевка авылы, Клубная урамы. 1. авторның фамилиясен, исемн, этисенең туган елын күрсәтеп, язма рәвештә. 3. Тәкъдимнәр эш көннәрендә 9.00 сәгатътән 17.00 сәгатъкә кадәр Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советы Карары проектын рәсми рәвештә халыкка житкергән көннән алып 2015 елның 3 октябренә кадәр кабул ителә.

**Гражданнарның катнашу тәртибе Татарстан Республикасы Биектау
муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советының «Биектау
муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге муниципаль берәмлеге
Уставын раслау турында " гы карары проекты хакында »Татарстан
Республикасы**

1. Ачык тыңлауларда катнашу өчен гаризалар Татарстан Республикасы, Биектау районы, Чернышевка авылы, Клубная урамы адресы буенча тапшырыла. д. 1, шәхсән яки почта аша ("Устав турында фикер алышу" яки "гавами тыңлаулар" дигән конвертта, шулай ук 8843-65-73-505 факсы буенча.

2. Гражданнарның тәкъдимнәре Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советы хезмәткәрләре тарафыннан теркәлә һәм карау өчен ачык тыңлаулар үткөрү комиссиясенә тапшырыла.

Тәртип
Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген
Советының»Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы
Чернышевка авыл жирлеген муниципаль берәмлеген Уставы проекты турында
" карары проекты буенча ачык тыңлаулар үткәру турында

1. Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген Советының «Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген муниципаль берәмлеген Уставы проекты турында " гы карары проекты буенча ачык тыңлаулар (алга таба-гавами тыңлаулар) статьясы нигезендә үткәрулә 28-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында», Биектау муниципаль районының Чернышевка авыл жирлегендә халык алдында тыңлаулар оештыру һәм үткәру тәртибен турсындагы Нигезләмә, Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеген Советының 10.10.2006 ел, № 21а карары белән расланган (16.07.2013 ел, № 99 үзгәрешләрен белән).

2. Гавами тыңлауларда катнашучылар үз тәкъдимнәрен дәлилләү өчен чыгыш ясау хокукы белән гавами тыңлаулар үткәру датасына кадәр жиде эш көненнән дө соңга калмыйча язмача гаризалар тапшырган затлар катнаша. Шул ук вакытта керү датасы булып тора керү көне тәкъдимнәр кергән органга, гамәлгә ашыра мондый тәкъдимнәр.

3. Халык тыңлауларында халык алдында чыгыш ясау хокукыннан башка, Чернышевка авыл жирлегендә яшәүчеләр дө катнаша ала.

4. Катнашучыларны теркәү ачык тыңлаулар башланганчы 30 минуттан башлана.

5. Халык алдында тыңлауларда жирлек башлыгы, авыл жирлеген башкарма комитеты житәкчесе, Жирлек башлыгы вәкаләтле башка затлар рәислек итә.

6. Халык алдында тыңлаулар рәислек итүченең кереш сүзе белән ачыла, ул утырышта катнашучыларга фикер алышына торган мәсьәләнең асылы, тыңлауларны үткәру тәртибен турсында хәбәр итә.

7. Беркетмәне рәсмиләштерү, кергән тәкъдимнәрне, тәкъдимнәрне исәпкә алу өчен, рәислек итүче тәкъдиме буенча гавами тыңлауларның сәркатибен (секретариаты) сайлана.

8. Чыгышларның эзлеклелеген һәм вакыты, карала торган мәсьәләнең эчтәлеген, гавами тыңлауларда катнашу өчен кергән язма гаризаларның санын һәм башка мәсьәләләрне исәпкә алып, гавами тыңлаулар уздыру регламенты белән билгеләнә.

9. Ачык тыңлауларда катнашучылар чыгыш тәмамланганнан соң чыгыш ясаучыларга рәислек итүче рөхсәте белән сораулар бирергә хокуклы.

10. Ачык тыңлаулар уздырганда тәртипне үтәү ачык тыңлауларда катнашу өчен мәжбүри шарт булып тора. Халык тыңлауларында катнашучылар ачык

тыңлаулар барышына тыкшынырга, аларны өзэргэ һәм аларны үткэрүгә комачауларга хокуклы түгел.

11. Рәислек итүче гавами тыңлаулар алып бара һәм гавами тыңлауларның көн тәртибендәге мәсьәләләр буенча фикер алышунуң тәртибен күзәтә, кирәк булганда, утырышлар залыннан мәсьәләләр буенча фикер алышу тәртибен бозучыларны бетерү буенча чаралар күрергә хокуклы.

12. Ачык тыңлаулар вакытында беркетмә алып барыла. Ачык тыңлауларда катнашучыларның барлык искәrmәләре һәм тәкъдимнәре сәркатипкә (секретариатка) язма рәвештә тапшырыла һәм гавами тыңлаулар беркетмәсенә кушып бирелә.

13. Халык тыңлауларының беркетмәсенә рәислек итүче кул куя һәм Чернышевка авыл жирлеге Советында саклана.

14. Чернышевка авыл жирлегенә мәгълүмат стендында урнаштыру юлы белән рәсми халыкка житкерелергә тиешле ачык тыңлаулар нәтижәләре буенча бәяләмә мәжбүри йомгаклау документы булып тора.

15. Ачык тыңлаулар үткәрүне оештыру һәм матди-техник яктан тәмин итү Биектау муниципаль районы Чернышевка авыл жирлеге Советы тарафыннан башкарыла.

Совет Карары Белэн Кабул Ителде Татарстан
Республикасы Биектау муниципаль
районының Чернышевка авыл жирлеге
башлыгы _____2015 Казан шәһәре__
Чернышевка авыл жирлеге Советы башлыгы
_____Ф. Г. Нигъмәтжанов

У С Т Ә
муниципаль берәмлек башлыгы Иске Чернышевка авыл
жирлеге Биектау муниципаль районы
Татарстан Республикасы»

Чернышевка авылы-2015 ел